

Rapport 2009:29 R

Mått för genomströmning
i utbildning på grund- och
avancerad nivå

Högskoleverket • Luntmakargatan 13 • Box 7851, 103 99 Stockholm
tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post hsv@hsv.se • www.hsv.se

Mått för genomströmning i utbildning på grund- och avancerad nivå

Utgiven av Högskoleverket 2009

Högskoleverkets rapportserie 2009:29 R

ISSN 1653-0632

Omslagsbild (original): Jann Lipka

Innehåll: Högskoleverket, analysavdelningen, **Lena Eriksson, Ingeborg Amnéus och Ellen Almgren**

Formgivning: Högskoleverkets informationsavdelning

Tryck: Rydheims Tryckeri AB, Jönköping, november 2009

Tryckt på miljömärkt papper

Innehåll

Sammanfattning	5
Uppdraget och beskrivning av rapporten	9
Hittills använda mått för genomströmning	11
Examensfrekvens – uppföljning ett visst antal år efter påbörjad utbildning	12
Studietider – brutto och netto	17
Olika studentgruppers avsikter med högskolestudier	19
Yrkesexamensprogram	21
Examensfrekvens	21
Studietid i examen	27
Fyra yrkesexamina med långa studietider	36
Studenter som inte har avlagt aktuell yrkesexamen	43
Generella program och fristående kurser	63
Genomströmningsmåttens särskilda svagheter vid uppföljning av generella program och fristående kurser	63
Undersökning av studenter på generella program och fristående kurser – ett försök till uppföljning	67
Slutsatser beträffande genomströmningsmått	77

Sammanfattning

Hittills använda mått för genomströmning

De mått som sedan lång tid tillbaka har använts för att mäta genomströmning är dels *examensfrekvens* som mätts genom en uppföljning av nybörjare efter tre, fem, sju och elva år för att ta reda på hur stor andel av dessa som avlagt examen, dels *brutto- och nettostudietider* i examen.

Med utgångspunkt i de nuvarande metoderna att mäta genomströmning och de tolkningsproblem som ofta uppstår, har vi försökt utveckla de nuvarande måtten och med detta som grund gjort en särskild undersökning beträffande yrkesexamensprogram för att beskriva examensfrekvens och bruttostudietider.

Tre förhållanden har blivit uppenbara i vår undersökning.

Det första är att examensfrekvens är ett mått som bäst lämpar sig för att beskriva genomströmning i sådana utbildningar som leder till en examen som krävs för att få arbeta i det yrket, dvs. i legitimationsyrken. Däremot visar våra resultat beträffande framför allt högskoleingenjörsutbildningen att varken examensfrekvens eller studietider i examen är ett särskilt bra mått för att mäta effektiviteten i utbildningen. Här skulle en fördjupad undersökning behövas för att ta reda på varför de studenter som genomgår en högskoleingenjörsutbildning inte tar ut examen.

Det andra förhållandet gäller att kvinnor genomgående har högre examensfrekvenser och kortare studietider samt klarar fler poäng än män.

Det tredje förhållandet är att studenterna har olika avsikter med sina studier. Många av de fristående kursstudenterna läser inte till examen, vilket innebär att det krävs fortsatt utveckling av metoder att följa upp också denna typ av studiemönster.

Examensfrekvens

Vi har således undersökt *examensfrekvensen* för samtliga yrkesexamina. I denna undersökning har vi funnit följande:

- Skillnaderna i examensfrekvens mellan olika yrkesexamensprogram varierar mellan 37 procent och 91 procent.
- Generellt har sådana utbildningar som leder till legitimationsyrken en högre examensfrekvens än övriga utbildningar.
- Examensfrekvens är ett bra mått på fullföljd utbildning för sådana utbildningar som leder till legitimationsyrken. För övriga yrkesutbildningar kan vi inte automatiskt dra slutsatsen att låga examensfrekvenser innebär att studenterna inte fullföljt utbildningen.
- Utbildningar med höga examensfrekvenser domineras i allmänhet av kvinnor och utbildningar med låga examensfrekvenser av män.

- För var och en av utbildningarna gäller dessutom att kvinnor i de allra flesta fall har högre examensfrekvenser än män.

Orsaker till låga examensfrekvenser

Vi har vidare försökt att kartlägga de *orsaker till låga examensfrekvenser* som kan utläsas ur universitets- och högskoleregistret. Vi har då funnit följande:

- Flera utbildningar har en stor andel studenter som har varit registrerade på hela utbildningen utan att ha tagit examen. De har troligtvis helt, eller nästan helt, fullgjort utbildningen. Det tydligaste exemplet på detta är högskoleingenjörsutbildningen som också är den utbildning som har lägst examensfrekvens.
- Det finns några program där många av studenterna fortsätter att vara registrerade på utbildningen, men har en eller flera uppehåll från studierna. De tar därmed lång tid på sig att slutföra studierna (om de nu alls avslutar dem). Det typiska exemplet är arkitektutbildningar, men detta gäller även för civilingenjörsutbildningar och agronomutbildningar.
- Studenter som inte tar examen från utbildningar som leder till legitimationssyrken har framför allt bytt inriktning på studierna eller har lämnat högskolan helt och hållet.
- Genomgående för alla program är att det finns vissa skillnader mellan män och kvinnor som inte tar examen. Männen lämnar högskolestudierna helt och hållet i högre grad än kvinnorna, medan kvinnorna i högre grad byter studieinriktning. När kvinnorna byter studieinriktning väljer de mellan en mängd andra alternativ medan män oftast fortsätter inom samma ämnesområde som de började på.
- De flesta som lämnar en utbildning gör det relativt tidigt i utbildningen, efter en eller två terminer.

Bruttostudietider i yrkesexamina

Beträffande bruttostudietiden för yrkesexamina visar vår undersökning följande:

- Bruttostudietider som de hittills beräknats innebära för flertalet examinerade en överskattning av studietiden med en termin, av tekniska och administrativa skäl.
- Studietiderna i olika examina uppvisar ännu större variationer än examensfrekvenserna. Andelen av de examinerade som har en bruttostudietid som motsvarar ”normalstudietid” varierar mellan 15 och 93 procent för de olika examina.
- Inga examina som leder till legitimationssyrken finns bland de examina som har de längsta studietiderna.
- De utbildningar som har de längsta bruttostudietiderna i förhållande till ”normalstudietid” återfinns också bland de utbildningar som har de lägsta examensfrekvenserna. Tre av dessa är stora utbildningar, nämligen högskoleingenjörs-, civilingenjörs- och juristutbildningar.

- Även beträffande studietider finns en tydlig skillnad mellan könen; kvinnor har totalt sett kortare bruttostudietider än männen. När man jämför utbildning för utbildning är könsskillnaderna inte påfallande stora. Dock har kvinnorna i flertalet fall kortare bruttostudietider än männen, men den omvända skillnaden förekommer också.

Slutligen fann vi detta beträffande de fyra utbildningar med långa studietider som vi har specialstuderat:

- Den främsta förklaringen till de långa studietiderna är att studenterna har terminer som saknar registrering i högskolan inom sin bruttostudietid.
- Terminer utan registrering ligger i stor utsträckning direkt före examen. Högst andel examinerade som saknar registrering och även avklarade poäng direkt före examen har högskoleingenjörsexamen, vilket betyder att dessa studenter i större utsträckning än övriga återkommer för att ta ut en examen som de inte tog ut i anslutning till avslutade studier.
- De examinerade med arkitektexamen har sina terminer utan registrering mer spridda under studietiden än övriga examinerade.

Generella program och fristående kurser

Den undersökning vi gjort beträffande studenter på generella program och på fristående kurser, har lett fram till några slutsatser om mönster i dessa studentgrupper:

- Studenternas avsikter med studierna skiljer sig åt i de olika grupperna. Emellertid skiljer avsikterna sig åt också inom gruppen studenter på fristående kurser.
- Prestationer (andel avklarade högskolepoäng i förhållande till högskolepoäng man registrerats för) skiljer sig åt mellan de olika studieformerna generella program och fristående kurser: en högre andel av studenterna på generella program klarar mer än 80 procent av de poäng man registrerat sig för än av studenterna på fristående kurser.
- Prestationer skiljer sig inte på något entydigt sätt mellan olika åldersgrupper.
- Prestationer skiljer sig mellan män och kvinnor: betydligt högre andelar av de kvinnliga studenterna än av de manliga klarar mer än 80 procent av de poäng de registrerat sig för. Det gäller bland studenter inom alla studieformerna (fristående kurs, generella program eller en kombination), oberoende av hur mycket man registrerat sig för och i alla åldersgrupper.

Slutsatser beträffande genomströmningsmätt

Det är inte meningsfullt eller önskvärt att redovisa *ett* enda mått och *en* enda uppgift för genomströmning för hela studentpopulationen. För närvarande är måtten examensfrekvens och studietid i examen meningsfulla att använda endast för yrkesexamina. Ytterligare utveckling krävs för att kunna redovisa dessa mått för generella examina. Helt andra mått behöver utvecklas för att redovisa genomströmning för studenter på fristående kurser.

Uppdraget och beskrivning av rapporten

Högskoleverket har i regleringsbrev för 2009 fått i uppdrag att utveckla mått för genomströmning i utbildning på grundnivå och avancerad nivå som tar hänsyn till bl.a. olika studentgruppers avsikter med högskolestudier. Syftet med uppdraget är enligt regleringsbrevet att få ett mer övergripande mått på effektivitet i högre utbildning. I uppdraget ingår att analysera

- orsaker som kan utläsas ur statistiken i fråga om skillnader i examensfrekvens mellan utbildningsprogram som leder till olika yrkesexamina
- bakomliggande faktorer som kan utläsas ur statistiken i fråga om skillnader i bruttostudietid mellan olika utbildningsprogram
- skillnader i examensfrekvens och poängproduktion mellan kvinnor och män.

Det statistiska underlaget till undersökningen som redovisas i denna rapport består av specialbearbetningar som gjorts av Statistiska centralbyrån (SCB) av uppgifter hämtade från universitets- och högskoleregistret. Inresande studenter ingår inte i det statistiska underlaget.

Rapporten inleds med en beskrivning av de två mått som under lång tid har använts för att beskriva genomströmning i högskoleutbildning. För båda måtten redovisas också behov av utveckling av dessa, något som utgör viktiga utgångspunkter för den särskilda undersökning som har gjorts.

Huvuddelen av rapporten består av en redovisning av den särskilda undersökning som gjorts för detta uppdrag, resultatet av undersökningen och de viktigaste slutsatserna. Undersökningen har gjorts med utgångspunkt i uppdragets olika delar och innebär en utveckling av nuvarande metoder att mäta genomströmning.

Beträffande studenter på fristående kurser och generella program redovisar vi inte någon entydig metod eller några mått för att följa upp genomströmning för dessa studenter. Vi har dock inom ramen för detta uppdrag försökt få en något bättre bild av studiemönstren inom fristående kurser och generella program, för att förhoppningsvis kunna gå vidare med att utveckla mått på genomströmning som är anpassade för dessa studenters studiemönster.

Rapporten avslutas med en redovisning av våra samlade slutsatser beträffande genomströmningsmått.

Hittills använda mått för genomströmning

Vi har i denna rapport inte närmare analyserat begreppet genomströmning som sådant och vad det står för. Vi anser dock att en sådan diskussion borde initieras. Vad ska belysas med mått på genomströmning och utifrån vilka aspekter? Vad är önskvärt utifrån ett samhällsperspektiv respektive ett individperspektiv?

Därtill kommer aspekten vad vi kan mäta och hur det vi mäter ska tolkas. Genomströmning i högskolan har mätts på i stort sett samma sätt sedan mätningar inleddes på 1960-talet. Det betyder att måtten är väl etablerade liksom bilden av genomströmning i högskolan. Vi har inte i grunden ifrågasatt dessa mått, utan helt enkelt utgått från vårt uppdrag som i sin tur utgår från de etablerade måtten examensfrekvens och bruttostudietider. Vi anser dock att det är viktigt att både fundera över hur resultaten av dessa mått presenteras och tolkas och också att närmare studera bakomliggande faktorer när resultaten visar att genomströmningen är låg.

För både måtten examensfrekvens och bruttostudietider, liksom nettostudietider, är det avgörande att studenten tar ut en examen. Om det vore så att alla studenter som fullföljer en utbildning som leder till en examen också begärde ett examensbevis skulle dessa mått vara tillförlitliga, dvs. de skulle mäta vad vi vill mäta. Så är det dock inte, vilket vi visar i denna rapport.

Vi har också tagit ett första steg för att i framtiden bättre kunna beskriva genomströmning för studenter som läser enbart fristående kurser. Här handlar utmaningen framför allt om att många studenter inte studerar med avsikten att avlägga en examen.

Den tid vi kan överblicka vad gäller publicerade mått på genomströmning i den officiella statistiken sträcker sig från mitten av 1960-talet och fram till i dag. SCB har i olika publikationer sedan 1966 redovisat uppgifter om studietider mätt på i huvudsak två olika sätt, nämligen dels examination och kvarvaro efter tre, fem, sju och elva år från att studenterna var nybörjare, dels brutto- och nettostudietider i examina. Före 1989 utkom statistiska meddelanden (SM) om genomströmning med olika periodicitet. Från och med 1989 har dessa meddelanden publicerats vartannat år, sedan mitten av 1990-talet av SCB och Högskoleverket gemensamt genom att Högskoleverket, som ansvarar för officiell statistik inom högskoleområdet, uppdragit till SCB att producera statistik. Det senaste publicerades 2007 och avsåg genomströmning och resultat i högskolans grundutbildning till och med läsåret 2005/06.

De mått som redovisas i detta kapitel är ovan nämnda mått som framgår av statistiska meddelanden om genomströmning.

Skälet till att denna rapport inleds med en redovisning av de olika genomströmningsmåtten är flera. Den information vi har om genomströmning i högskolan baseras huvudsakligen på dessa mått, som alltså haft en stor betydelse

för ”bilden av genomströmning”. Det har därför varit naturligt att resonera om för- och nackdelar med nuvarande genomströmningsmått och om vilken kompletterande information som skulle behövas för att svara på regeringsuppdragets frågeställningar. Därför har den särskilda undersökning som vi gjort för denna rapport tagit sin utgångspunkt i de befintliga måtten men syftar till att utveckla dessa.

Utöver genomströmningsmåtten i de statistiska meddelandena används ibland måttet prestationsgrad som ett grovt mått på genomströmning. Prestationsgrad är inget mått som avser varje individs resultat, utan prestationsgrad är en kvot mellan totala antalet helårsprestationer (avklarade poäng omräknade i helårsekvivalenter) i relation till totala antalet helårsstudenter (registrerade studenter omräknade i helårsekvivalenter) under en viss period, vanligtvis ett kalenderår.

Examensfrekvens – uppföljning ett visst antal år efter påbörjad utbildning

Den metod att mäta genomströmning, som har använts så länge vi har kunnat överblicka, innebär en uppföljning av nybörjare efter ett visst antal år för att ta reda på hur stor andel av dessa som avlagt examen eller som fortfarande finns kvar i studier om de inte ännu avlagt en examen. Efter 1993 redovisas också avklarade poäng för de studenter som inte avlagt examen. Uppföljningstidpunkterna har varit tre, fem, sju och elva år efter påbörjad utbildning. Vi visar nedan exempel på hur resultaten av sådana uppföljningar har sett ut under dels perioden före 1977 års reform, dels perioden 1977–1993 och slutligen perioden efter 1993 års reform.

Tiden före 1977 års reform

1985 publicerade SCB ett statistiskt meddelande (U 20 SM 8502) med titeln *Högskolan 1956/57–1981/82 Grundutbildning: Nybörjare 1956–1979/80, examination och kvarvaro efter 3, 5, 7 och 11 år*. Redovisningen över högskolenybörjare under perioden 1956/57–1975/76 visar andelen av nybörjarna respektive läsår vid de olika fakulteterna som avlagt examen inom tre, fem, sju respektive elva år. Den visar också hur stor andel som avlagt examen inom en annan fakultet vid varje avstämningstidpunkt och andelen av nybörjarna som fortfarande var närvarande vid den egna eller någon annan fakultet vid avstämningstidpunkterna. Denna metod att följa upp genomströmning har alltsedan redovisningen i detta statistiska meddelande använts, även om indelningen av nybörjare har förändrats under årens lopp beroende på olika reformer avseende bl.a. studieorganisation.

För perioden 1956/57–1975/76 redovisades alltså andelen examinerade av högskolenybörjare (för första gången registrerade) per fakultet. Det finns inte uppföljningsuppgifter för alla avstämningstidpunkter för alla år, men det framgår ändå tydligt i det statistiska meddelandet att examensfrekvensen minskade

dramatiskt under de 20 år som redovisas samtidigt som antalet högskolenybörjare ökade lika dramatiskt under perioden. Under perioden 1956/57–1975/76 var antalet högskolenybörjare som högst läsåret 1968/69, då det var 31 200.

Antalet högskolenybörjare 1960/61, 1964/65, 1969/70 och 1975/76 samt andelen av dessa som avlagt examen inom viss tid.

Läsår	Antal högskolenybörjare	Examen (%) inom			
		3 år	5 år	7 år	11 år
1960/61	8 055	10	39	58	72
1964/65	15 146	6	37	57	68
1969/70	28 641	7	30	42	48
1975/76	27 056		18	30	

Källa: Statistiska meddelanden, U 20 SM 8502, SCB

Helt dominerande under denna tidsperiod var antalet studenter vid filosofisk fakultet (samhällsvetenskap, humaniora och naturvetenskap). Dessa utgjorde 84 procent av alla nybörjare både 1969/70 och 1975/76. Det var det ökande antalet nybörjare vid filosofisk fakultet som till stor del bidrog till den sjunkande examensfrekvensen. I det statistiska meddelandet finns också en uppdelning av nybörjarna vid just den fakulteten i de två grupperna som var 23 år eller yngre samt 24 år eller äldre.

Nybörjare vid filosofisk fakultet fyra läsår samt andelen av dessa som avlagt examen inom viss tid, fördelade på åldersgrupper.

Läsår	23 år eller yngre					24 år eller äldre				
	Nybörjare	Examen (%) inom				Nybörjare	Examen (%) inom			
	fil. fak.	3 år	5 år	7 år	11 år	fil. fak.	3 år	5 år	7 år	11 år
1960/61	4 636	6	30	45	53	1 070	6	19	26	33
1964/65	9 475	4	31	48	54	1 977	4	14	21	28
1969/70	16 921	4	24	30	34	6 996	6	16	20	23
1975/76	10 026		14	20		12 691		4	7	

Källa: Statistiska meddelanden, U 20 SM 8502, SCB

De äldre nybörjarna som 1960/61 endast utgjorde 19 procent av alla nybörjare vid fakulteten ökade kraftigt fram till 1975/76 då de var fler än de yngre nybörjarna. Man ser också att de äldre nybörjarna hade en mycket låg examensfrekvens vilket förklaras med att en stor andel inte längre var kvar vid fakulteten vid det första uppföljningstillfället efter tre år. En stor del av de äldre nybörjarna kom till universitetet för endast någon eller några terminers studier, liksom dagens äldre studenter ofta gör. Deras betydelse för den låga examensfrekvensen var påtaglig.

Perioden 1977–1993

I och med 1977 års reform fördes i princip all eftergymnasial utbildning in i högskolan, och den grundläggande högskoleutbildningen delades in i sek-

torer med ett stort antal allmänna utbildningslinjer inom respektive sektor. Varje linje skulle leda till ett specifikt yrke eller yrkesområde. Merparten av all grundläggande högskoleutbildning gavs inom ramen för utbildningslinjerna. De fristående kurserna (enstaka kurser) var primärt avsedda för fort- och vidareutbildning. Därmed var det naturligt att mätningarna av genomströmning avsåg examensfrekvensen för linjerna, dvs. andelen examinerade i förhållande till antalet nybörjare på respektive linje.

I de statistiska meddelandena redovisades således andelen av nybörjarna på respektive linje som avlagt examen (erhållit utbildningsbevis) vid avstämningstidpunkterna tre, fem, sju respektive elva år efter att de varit nybörjare på linjen. För de korta utbildningslinjerna, dvs. de som omfattade mindre än tre års studier, fångades merparten av examina upp vid avstämning efter tre eller fem år, medan avstämningarna efter sju respektive elva år hade större betydelse för de längre utbildningslinjerna. Dock gjordes mätningen lika för alla linjer.

Linjenybörjare 1977/78 och 1987/88 samt andelen av dessa som avlagt examen inom viss tid.

Läsår	Antal linjenybörjare	Examen (%) inom			
		3 år	5 år	7 år	11 år
1977/78	33 688	51	66	74	76
1987/88	35 905	39	57	66	70

Källor: Statistiska meddelanden, U 20 SM 8906 och Statistiska meddelanden, U 20 SM 9902, Högskoleverket och SCB

Till skillnad från redovisade examensfrekvenser för tiden före 1977, som omfattade alla nybörjare, innehöll således uppföljningarna från och med 1977/78 examensfrekvenser för enbart linjenybörjare. Genom att studenter som bara hade för avsikt att läsa enstaka kurser inte ingick blev examensfrekvenserna givetvis betydligt högre än tidigare. Dessutom var många linjer korta, dvs. omfattade mindre än tre års studier.

Andelen av linjenybörjarna som examinerades inom tre, fem, sju respektive elva år, minskade stadigt under perioden 1977/78–1993/94, vilket till viss del förklaras av att flera linjer förlängdes.

Efter 1993 års reform

I anslutning till 1993 års reform avskaffades det centralt reglerade linjesystemet och formellt består sedan dess den grundläggande högskoleutbildningen (numera utbildning på grundnivå och avancerad nivå) av kurser. Enligt högskoleförordningen (1993:100) får kurser sammanföras till program – något som varje lärosäte beslutar om.

När linjesystemet avskaffades infördes i stället en examensordning med två examens kategorier, generella examina och yrkesexamina. För de generella examina kandidatexamen och magisterexamen angavs endast den totala minsta poängomfattningen för examen, krav på fördjupning i huvudämnet och krav på självständigt arbete. Examensbeskrivningarna för yrkesexamina

angav – förutom poängomfattning – mål för examen i form av kunskaper och färdigheter m.m. som studenten skulle ha vid examen.

I anslutning till reformen betonades studenternas möjligheter att fritt välja kurser och själva kombinera dessa till en generell examen. Det innebar att det fanns olika vägar fram till en generell examen, antingen fritt val av fristående kurser eller att följa ett erbjudet program som ledde till en generell examen med ett visst huvudämne och en viss inriktning. Det var naturligtvis också möjligt för studenterna att under studietiden kombinera de olika studievägarna fram till en generell examen.

Förutsättningarna har delvis ändrats med 2007 års examensreform, men det berörs inte närmare i denna rapport, eftersom de resultat som redovisas här i huvudsak gäller den utbildning som ägt rum före den senaste reformen.

De förändrade förutsättningarna vid 1993 års reform medförde att samtliga lärosäten beslutade att sådana utbildningar som leder till yrkesexamen skulle organiseras i program. Lärosätena beslutade själva om innehållet i dessa med utgångspunkt i examensbeskrivningen för respektive examen. Däremot hantades utbudet av sådan utbildning som kunde leda till generella examina olika vid olika lärosäten. Utbudet av fristående kurser respektive program varierade således mellan lärosätena. Ett omfattande utbud av fristående kurser innebar också stora möjligheter till studier för sådana personer som endast hade intresse av att läsa en eller några kurser, utan avsikt att avlägga en examen.

För statistiken över genomströmning innebar 1993 års reform förändrade förutsättningar. Att mäta examensfrekvensen för nybörjare på yrkesexamensprogram skiljde sig inte från vad som gällde under linjesystemet, men hur skulle man mäta examensfrekvensen för övriga nybörjare som bestod av dels studenter som hade för avsikt att avlägga en generell examen, dels studenter som avsåg att endast läsa någon eller några fristående kurser? De studenter som själva kombinerar fristående kurser till en generell examen är ju aldrig registrerade på ett program. Eftersom vägarna fram till en generell examen kunde variera var det inte möjligt att göra uppföljningar på samma sätt som för yrkesexamensprogrammen.

Lösningen blev i stället att följa upp *alla* studenter som är högskolenybörjare ett visst år och mäta andelen av dessa som tagit examen efter ett visst antal år, dvs. i princip samma metod som användes före 1977 års reform. Det innebär att den genomsnittliga examensfrekvensen som redovisades gällde samtliga nybörjare i högskolan och inkluderade både nybörjare som hade för avsikt att genomgå en utbildning fram till en examen och nybörjare som hade för avsikt att endast läsa en eller flera fristående kurser. Det innebär också att uppföljningen inte inkluderade sådana studenter som någon gång tidigare hade läst i högskolan eftersom dessa inte är högskolenybörjare.

Högskolenybjörjare och nybjörjare på yrkesexamensprogram 1993/94 och 1997/98 samt andelen av dessa som har tagit examen inom sju år.

	Antal nybjörjare	Examen (%) inom 7 år
Högskolenybjörjare 1993/94	47 100	42
Nybjörjare yrkesexamensprogram 1993/94	36 377	64
Högskolenybjörjare 1997/98	55 000	44
Nybjörjare yrkesexamensprogram 1997/98	36 355	58

Källa: Genomströmning och resultat i högskolans grundutbildning t.o.m. 2003/04, Statistiska meddelanden, UF 20 SM 0502, Högskoleverket och SCB

Exemplet ovan illustrerar betydelsen för examensfrekvensen om gruppen som följs upp består av alla nybjörjare eller endast nybjörjare på yrkesexamensprogram.

Från och med meddelandet UF 20 SM 0502 som redovisar genomströmning och resultat i högskolans grundutbildning t.o.m. 2003/04 finns högskolenybjörjarna uppdelade på programstudenter och kursstudenter.

Behov av utveckling av måttet examensfrekvens

Nuvarande mått mäter dels examensfrekvens, dvs. andelen av nybjörjarna som tar examen, dels studietiderna till examen genom att ange hur stor andel som tagit examen inom tre, fem, sju och elva år. Dessutom mäter det antal avklarade poäng vid respektive mättpunkt. De fasta mätpunkterna samt ambitionen att i en och samma mätning redovisa alla olika aspekter på genomströmning har visat sig problematisk.

För det första är det ingen exakt studietid som fångas upp i denna uppföljning. Särskilt uppgiften om examen inom tre år är problematisk. Numera finns ytterst få examina som omfattar en studietid som understiger tre år, men många examina som omfattar just tre års studier (180 högskolepoäng). Som vi kommer att visa i nästa avsnitt om medianstudietider, förlängs med nödvändighet utbildningstiden med en termin för de studenter som slutför sin utbildning på höstterminen – eftersom terminsavgränsningen i registret inte överensstämmer med den faktiska terminsavgränsningen. Det finns också andra tidsmässiga och administrativa skäl till att examina utfärdas först terminen efter att studenten avslutat sina studier. Det betyder att även om studenterna är färdiga med sin utbildning inom tre år så fångas de inte upp vid denna avstämning. De fångas i stället upp vid avstämningstidpunkten fem år, numera i vissa fall fyra år, efter påbörjad utbildning. Därmed ser det ut som studenten har tagit upp till fyra eller fem år på sig att klara en treårig utbildning – som de faktiskt klarat inom tre år. Det leder över till nästa problem med de fasta mätpunkterna.

För det andra innebär de fasta avstämningstidpunkterna att den som tar del av resultatet för respektive yrkesexamen måste känna till, och sätta informationen i relation till, respektive examens poängomfattning och om denna har förändrats under uppföljningsperioden. Man måste även känna till de examina

som får innehålla fler poäng än vad som anges i examensbeskrivningen – för att kunna tolka resultatet. Uppföljning efter tre år ger självklart o procent examina om utbildningen omfattar fyra års studier.

För det tredje är tolkningen av uppföljningen av nybörjare inom ett visst antal år dessvärre ofta felaktig. Detta problem handlar således inte om måttet i sig utan om hur det tolkas – särskilt i massmedia. Tolkningen av uppgiften ”inom fem år” eller ”inom sju år” är många gånger att det tar fem respektive sju år för studenterna att ta examen och att han eller hon håller på med sin utbildning hela den tiden. Det är inte ovanligt med tidningsrubriker som säger att ”x procent av studenterna tar examen först sju år efter påbörjad utbildning”. Det spelar ingen roll hur noggrant måttet förklaras i de statistiska meddelandena eller i andra sammanhang; uppgiften feltolkas ändå.

Samma tolkningsproblem gäller uppgiften om avklarade poäng vid de fasta mättidpunkterna. Uppgiften om hur stor andel av studenterna som inom exempelvis sju år har klarat 40 poäng tolkas dessvärre ibland som att dessa studenter har studerat i sju år och endast klarat 40 poäng, när de sannolikt lämnade högskolan efter ett års studier. Uppgiften om avklarade poäng blev en viktig uppgift att redovisa efter 1993 års reform, för att just visa att bland studenter som läste fristående kurser fanns både sådana studenter som avsåg läsa till en examen – en generell examen – och sådana studenter som avsåg att endast läsa en eller flera fristående kurser. Det är inte heller här måttet i sig som är problemet utan just tolkningen av resultatet i och med att såväl examensfrekvens som avklarade poäng redovisats tillsammans.

Högskoleverket har tyvärr självt bidragit till denna felaktiga tolkning, vilket bl.a. framgår i rapporten *Examination och genomströmning i den tekniska utbildningen* (Statistik och analys, 2002-06-26). Där redovisas avklarade poäng vid uppföljning fem år efter det att studenterna var nybörjare med att 16 procent hade tagit maximalt 39 poäng ”efter fem års studier”, då dessa studenter, vilket framgår på annat ställe i rapporten, hade lämnat högskolan och alltså inte alls hållit på med studierna i fem år.

Ytterligare ett problem som sammanhänger med uppföljning vid en bestämd tidpunkt är efterfrågan på sammanfattande och enkla uppgifter, där alla studenter kan ingå och därmed en genomsnittsuppgift för hela studentpopulationen lätt kan redovisas. Men uppgiften om andelen av samtliga nybörjare som tagit examen inom en viss tid innehåller olika studentgrupper som har olika avsikter med sina studier och olika långa utbildningar. Därför blir en enda uppgift om t.ex. ”examensfrekvens inom sju år” för samtliga högskolenybörjare – och även för samtliga programnybörjare – meningslös eller i varje fall svårtolkad, men samtidigt den uppgift som det är enkelt att ta fasta på.

Studietider – brutto och netto

Som ett komplement till det relativt oprecisa mått på studietider som uppgiften om examina inom ett visst antal år ger, redovisas även medianstudietider

– netto och brutto – för de större yrkesexamensprogrammen samt för generella examina i statistiska meddelanden om genomströmning. Bruttostudietider för yrkesexamina redovisas också som nyckeltal i Högskoleverkets NU-statistikdatabas och årsrapport.

Studietiderna mäts i terminer. Bruttostudietiden anger antalet terminer från och med den termin då studenten var nybörjare till och med den termin hon eller han examinerats, inklusive s.k. uppehållsterminer.

Bruttostudietiden för yrkesexamen räknas från den termin studenten var programnybörjare på just det programmet till och med examensterminen, medan *bruttostudietiden för generella examina* räknas från den termin då studenten var högskolenybörjare, dvs. för första gången registrerad i högskolan, till och med examensterminen.

Nettostudietiden för yrkesexamen beräknas exklusive uppehåll från programmet, vilket inte behöver betyda studieuppehåll i de fall studenten gjort ett uppehåll från programmet men varit registrerad på exempelvis en fristående kurs. *Nettostudietid för generella examina* beräknas exklusive sådana studieuppehåll då studenten över huvud taget inte har varit registrerad i högskolan.

Behov av utveckling av måttet studietider

För det första är bruttostudietiden, som den beräknas utifrån uppgifter i högskoleregistret, i de flesta fall en överskattning av den faktiska bruttostudietiden. Som nämnts ovan är det ytterst ovanligt att ett examensbevis, av rent administrativa skäl, hinner utfärdas samma termin som studenten blir klar med sina studier. I de fall det handlar om en hösttermin är det dessutom tekniskt omöjligt. Det betyder att bruttostudietiden förlängs med en termin enbart på grund av detta.

Nettostudietiden kan å andra sidan vara en underskattning av den verkliga nettostudietiden. Det beror på att terminer då studenten enbart deltar i prov inte räknas in i nettostudietiden eftersom ingen registrering sker en sådan termin.

För det andra är både brutto- och nettostudietid ett medianvärde som alltså inte berättar något om spridningen av de faktiska studietiderna.

För det tredje finns ett problem som inte direkt avser måtten som sådana utan vad dessa relateras till. Som vägledning anges i de statistiska meddelandena antalet poäng som krävs enligt examensbeskrivningen för den aktuella examen.

De examina som hittills varit aktuella för uppföljning och kommer att ingå i uppföljningar ytterligare en tid framöver är examina enligt 1993 års examensordning. För vissa av dessa anges i examensbeskrivningen ett minsta antal poäng som krävs för examen.

Även sådana examina som enligt 1993 års examensordning ska innehålla ett exakt antal poäng, innehåller ibland fler avklarade än nödvändiga poäng. När examen omfattar fler poäng än vad examensbeskrivningen anger, uppstår svårigheter att tolka uppgifterna om studietider.

Olika studentgruppers avsikter med högskolestudier

Enligt regeringens uppdrag ska Högskoleverket utveckla mått för genomströmning i utbildning på grundnivå och avancerad nivå som tar hänsyn till bl.a. olika studentgruppers avsikter med högskolestudier. Studenternas avsikter med sina studier kan vi givetvis inte veta säkert utan att fråga studenterna. Dock kan vi identifiera åtminstone två grupper med olika avsikter med sina studier, nämligen gruppen *studenter som har för avsikt att genomgå en utbildning som leder fram till en examen* och gruppen *studenter som enbart avser att läsa någon eller några kurser*.

Studenter som har för avsikt att genomgå en utbildning som leder fram till en examen är dels studenter som påbörjar ett yrkesexamensprogram, dels studenter som påbörjar ett program som leder till en generell examen. Dessvärre saknas uppgifter i universitets- och högskoleregistret om nybörjare på generella program före läsåret 2007/08 varför den senare gruppen inte har varit möjlig att identifiera ur den aspekten i vår undersökning.

Vi har därför gjort en uppdelning av studenterna i vår undersökning; den ena gruppen består av studenter som är nybörjare på yrkesexamensprogram, den andra gruppen är studenter som varit registrerade på fristående kurser och/eller program som leder till en generell examen, i fortsättningen kallade generella program.

För den första gruppen utvecklar vi således måtten på genomströmning som är relaterade till en tydlig startpunkt (programnybörjare) och en tydlig slutpunkt (examen), dvs. en utveckling av de mått som sedan lång tid används.

Den andra gruppen är något mer komplicerad. Detta beskriver vi i kapitlet *Generella program och fristående kurser*.

Yrkesexamensprogram

I enlighet med resonemangen i föregående kapitel har vi i vår undersökning kartlagt examensfrekvens och studietid i examen för yrkesexamensprogram, men inte för generella program och fristående kurser. I enlighet med de slutsatser vi har dragit i kapitlet *Hittills använda mått för genomströmning* har vi undersökt examensfrekvenser för sig och studietider för sig. Undersökningen har genomförts utifrån de resonemang som redovisats ovan beträffande utvecklingsbehov av nuvarande genomströmningsmått och har således inte lagts upp på samma sätt som tidigare uppföljningar av genomströmning.

Examensfrekvens

Enligt regeringens uppdrag ska Högskoleverket analysera orsaker som kan utläsas ur statistiken i fråga om skillnader i examensfrekvens mellan utbildningsprogram som leder till olika yrkesexamina.

Examensfrekvens visar hur stor andel av en nybörjarkull som avlägger examen. Vår undersökning visar – vilket inte är någon nyhet – stora skillnader i examensfrekvens mellan olika yrkesexamensprogram. Vi har också, i enlighet med uppdraget, undersökt skillnader i examensfrekvens mellan kvinnor och män.

Vidare efterfrågas i uppdraget orsaker till skillnader i examensfrekvens mellan olika yrkesexamensprogram. Därför har vi särskilt undersökt vad de studenter gör som börjat på ett yrkesexamensprogram men som sedan inte har tagit någon sådan examen. Vi har gjort detta beträffande de program som har låga examensfrekvenser. Se avsnittet *Studenter som inte har avlagt aktuell yrkesexamen*.

Undersökning och resultat

Vi har börjat med att undersöka examensfrekvensen för samtliga yrkesexamensprogram. Syftet med denna del av undersökningen har varit att få en generell bild av skillnader i examensfrekvenser mellan olika yrkesexamensprogram. För att undvika tillfälliga upp- och nedgångar och framför allt problemet med yrkesexamensprogram med få nybörjare har vi summerat antalet nybörjare per program höstterminerna 1994, 1996, 1998 och 2000 samt antalet av dessa som avlagt examen till och med läsåret 2007/08. Med examen menas den examen som programmet i fråga leder fram till. Det innebär att examensfrekvensen avser ett genomsnitt för fyra nybörjarkullar under perioden 1994–2000.

För vissa yrkesexamina har det inte varit möjligt att summera nybörjarkullar under hela perioden. Det gäller nio nya examina som infördes 1999, 2000

och 2001¹. För dessa examina har nybörjarkullar efter 2000 också legat till grund för beräkningen av examensfrekvensen, vilket gör att de alltså inte har mätts på samma sätt som övriga – mätningen har skett betydligt kortare tid efter påbörjad utbildning än för övriga. Examensfrekvensen för dessa examina särredovisas därför. En ny examen – sjukhusfysikerexamen som infördes 1999 – ingår inte alls eftersom utbildningen är fem år lång varför det är för tidigt att följa upp resultatet nu.

De examina som utgick ur examensordningen 2007 har exkluderats liksom sjöbefälsutbildningar (med anledning av de förändringar dessa utbildningar genomgått under den studerade perioden) och jägmästarexamen (som endast hade nybörjare höstterminen 1994 av de höstterminer som ingått i undersökningen).

Det är inte examensfrekvenserna som sådana som är de centrala i denna redovisning utan hur måttet hanteras. Vi har rangordnat de examina som ingår i huvudgruppen, dvs. som funnits sedan 1993 års examensordning infördes² och som finns kvar efter 2007 års reform, efter examensfrekvens. I denna rangordning har vi delat in examina i tre grupper: examina med en examensfrekvens som är 80 procent eller högre, examina med mellan 70 och 80 procent examensfrekvens och examina med en examensfrekvens som är lägre än 70 procent. Resultatet framgår av nedanstående tabell.

1. Dessa examina är audionom-, biomedicinsk analytiker-, dietist-, djursjukvårdar-, hippolog-, ortopedingenjörs-, röntgensjuksköterske-, specialistsjuksköterske- och tandteknikerexamen.
2. Optikerexamen infördes 1994.

Summerat antal nybörjare³ höstterminerna 1994, 1996, 1998 och 2000 samt examensfrekvens för respektive yrkesexamen t.o.m. läsåret 2007/08.

Yrkesexamen	Antal nybörjare 4 ht	Examensfrekvens %
Barnmorskeexamen	510	91
Specialpedagogexamen	1 910	89
Folkhögskollärarexamen	310	88
Läkarexamen	1 841	88
Veterinärexamen	255	88
Optikerexamen	183	86
Sjuksköterskeexamen	7 757	85
Lantmästarexamen	372	84
Psykoterapeutexamen	184	83
Sjukgymnastexamen	1 116	81
Receptarieexamen	455	81
Tandläkarexamen	548	81
Arbetssterapeutexamen	960	81
Psykologexamen	809	78
Studie- och yrkesvägledarexamen	729	78
Tandhygienistexamen	719	76
Brandingenjörsexamen	162	75
Socionomexamen	2 712	75
Logopedexamen	128	74
Apotekarexamen	368	73
Lärarexamen	37 879	69
Agronomexamen	621	67
Juristexamen	3 920	64
Civilingenjörsexamen	23 842	63
Landskapsingenjörsexamen	144	63
Trädgårdsingenjörsexamen	94	63
Arkitektexamen	957	57
Landskapsarkitektexamen	259	54
Hortonomexamen	126	49
Högskoleingenjörsexamen	26 756	37
Alla	116 318	63

Läroutbildningen är den klart största utbildningen mätt i både nybörjare och examina. Den nuvarande lärarexamen infördes 2001 och ersatte då åtta olika lärarexamina. Lärarexamina som utfärdats från och med hösten 2001 har omfattat såväl de tidigare åtta olika examina som den ”nya” lärarexamen. När det gäller examensfrekvensen för lärarexamen har denna beräknats på samma sätt som för övriga examina. Det är således samtliga nybörjare på de olika ”gamla” lärarprogrammen som vi beräknat examensfrekvensen för. I examens-

3. Totala antalet nybörjare på de fyra höstterminerna för respektive utbildning visar inte storleksordningen på utbildningarna inbördes eftersom fördelningen av nybörjare mellan höst- och vårtermin är olika för de olika utbildningarna.

frekvensen ingår samtliga lärarexamina som dessa nybörjare har avlagt, såväl gamla som nya, eftersom nybörjarna på de ”gamla” programmen har kunnat ta ut en ny lärarexamen efter 2001.

Av tabellen ovan framgår att av de totalt 30 redovisade yrkesexamina har 13 en examensfrekvens som är högre än 80 procent. 7 examina har en examensfrekvens mellan 70 och 80 procent, och 10 examina har en examensfrekvens som är lägre än 70 procent.

Av de 13 examina med hög examensfrekvens – dvs. över 80 procent – är 10 sådana examina som leder till legitimationsyrken inom hälso- och sjukvården. Det är yrken som enligt hälso- och sjukvårdslagen kräver legitimation för att få utövas, och respektive yrkesexamen är förutsättningen för en sådan legitimation. Det betyder i sin tur att de studenter som har fullföljt utbildningen också i normalfallet tar ut en examen. Examensfrekvensen för utbildningar som leder till legitimationsyrken bör därför vara ett bra mått på hur stor andel av nybörjarna som fullföljer och slutför sin utbildning.

Det finns också i ”mellangruppen”, med 70 – 80 procents examensfrekvens, examina som leder till legitimationsyrken. Den lägre examensfrekvensen för dessa är troligtvis ett mått på att en lägre andel av nybörjarna inte slutfört sin utbildning, eftersom de som gör det med största sannolikhet också tar ut en examen. Vi ska titta närmare på detta i avsnittet *Studenter som inte avlagt aktuell yrkesexamen*.

I gruppen med låga examensfrekvenser, dvs. under 70 procents examensfrekvens, finns inga utbildningar som leder till legitimationsyrken. För dessa yrkesutbildningar kan vi således inte med särskilt stor säkerhet säga att den låga examensfrekvensen beror på att studenterna inte fullföljer utbildningen. Det kan ju också vara så att studenterna – trots att de klarat av hela sin utbildning – inte tar ut någon examen. Detta återkommer vi också till i avsnittet *Studenter som inte avlagt aktuell yrkesexamen*.

Den genomsnittliga examensfrekvensen för alla 30 utbildningarna är 63 procent, trots att endast fyra utbildningar har en lägre examensfrekvens än 63 procent. Det beror på att de antalsmässigt största utbildningarna – lärarutbildningen, högskoleingenjörsutbildningen och civilingenjörsutbildningen alla tre tillhör gruppen som har en lägre examensfrekvens än 70 procent.

Som vi nämnt tidigare tillkom nio nya examina 1999–2001.⁴ Av dessa är sju sådana examina som krävs för legitimation, men sex av de utbildningarna har ändå en lägre examensfrekvens än 70 procent. Vi har tittat närmare på några av dem i avsnittet *Studenter som inte avlagt aktuell yrkesexamen*, men eftersom utbildningarna är relativt nya är det för tidigt att dra några säkra slutsatser.

4. Egentligen tio nya examina, men sjukhusfysikerexamen redovisas inte av skäl som redan nämnts.

Nya examina: Summerat antal nybörjare höstterminerna 2000¹, 2001, 2002 och 2003 samt examensfrekvenser för respektive examen t.o.m. läsåret 2007/08.

Yrkesexamen	Antal nybörjare 4 ht ²	Examensfrekvens %
Hippologexamen	158	85
Djursjukvårdarexamen	96	82
Specialistsjuksköterskeexamen	3 542	79
Ortopedingenjörsexamen	79	67
Dietistexamen	198	67
Röntgensjuksköterskeexamen	477	65
Tandteknikerexamen	321	60
Biomedicinsk analytikerexamen	1 125	59
Audionomexamen	243	56

¹Gäller inte röntgensjuksköterskeexamen och specialistsjuksköterskeexamen.

²För röntgensjuksköterskeexamen och specialistsjuksköterskeexamen: Antal nybörjare 3 ht.

Skillnader i examensfrekvenser mellan kvinnor och män

I uppdraget anges särskilt att Högskoleverket ska analysera skillnader i examensfrekvens – och poängproduktion – mellan kvinnor och män.

Examensfrekvensen för kvinnor respektive män kan inte redovisas för alla 30 examina som redovisats ovan. Det beror på att när en uppdelning på kvinnor och män görs blir antalet nybörjare så lågt, framför allt vad gäller män, att varje individ representerar flera eller många procentenheter. Om det sammanlagda antalet män eller kvinnor bland nybörjarna under de fyra höstterminerna är lägre än 50 har vi inte tagit med den examen för det berörda könet. Det innebär att examensfrekvensen för kvinnor redovisas för 29 examina och för män för 21 examina.

I nedanstående tabell redovisas examensfrekvenser för kvinnor respektive män för de olika yrkesexamina. Dessa har rangordnats utifrån det totala antalet nybörjare på varje program. Skälet till detta är att visa betydelsen av de stora programmen för den genomsnittliga examensfrekvensen för kvinnor respektive män.

Summerat antal nybörjare för höstterminerna 1994, 1996, 1998 och 2000 för kvinnor respektive män per yrkesexamen samt examensfrekvens t.o.m. läsåret 2007/08, och skillnaden mellan könen i examensfrekvens mätt i procentenheter.

	Nybörjare 4 ht		Examensfrekvens		Diff kvinnor–män procentenheter
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	
Lärarexamen	28 127	9 752	72	59	14
Högskoleingenjörsexamen	6 357	20 399	42	36	6
Civilingenjörsexamen	6 227	17 615	68	62	6
Sjuksköterskeexamen	6 559	1 198	86	79	7
Juris kandidatexamen	2 177	1 743	67	60	6
Socionomexamen	2 240	472	78	61	17
Specialpedagogexamen	1 759	151	89	79	11
Läkarexamen	974	867	90	86	4
Sjukgymnastexamen	840	276	83	77	6
Arbetssterapeutexamen	877	83	82	67	14
Arkitektexamen	505	452	60	53	7
Psykologexamen	547	262	81	73	8
Studie- och yrkesvägledarexamen	611	118	81	63	18
Tandhygienistexamen	673	0	78	0	
Agronomexamen	446	175	67	66	2
Tandläkarexamen	342	206	81	80	1
Barnmorskeexamen	510	0	91	0	
Receptarieexamen	425	0	82	0	
Lantmästarexamen	82	290	79	86	-7
Apotekarexamen	252	116	78	64	14
Folkhögskollärarexamen	181	129	92	84	8
Landskapsarkitektexamen	208	51	54	55	-1
Veterinärexamen	213	0	90	0	
Landskapsingenjörsexamen	66	78	67	60	6
Optikerexamen	143	0	85	0	
Psykoterapeutexamen	141	0	84	0	
Brandingenjörsexamen	0	132	0	77	
Logopedexamen	118	0	76	0	
Hortonomexamen	91	0	57	0	
Trädgårdsingenjörsexamen	62	0	68	0	
Alla	61 753	54 565	72	53	19

Den genomsnittliga examensfrekvensen bland kvinnor är, på de 29 utbildningar som redovisas i tabellen, 72 procent och bland män, på de 21 utbildningar som redovisas, 53 procent.⁵

5. De utbildningar som inte redovisas på grund av för få nybörjare påverkar inte den genomsnittliga examensfrekvensen om man inkluderar dessa.

Kvinnornas genomsnittliga examensfrekvens är alltså nästan 20 procentenheter högre än männens. Detta förklaras till viss del av att de flesta utbildningar som har höga examensfrekvenser starkt domineras av kvinnor. Vi har redan konstaterat att de flesta utbildningar med höga examensfrekvenser är sådana som leder till examen som krävs för legitimation inom vårdområdet. Flertalet av dessa utbildningar är starkt kvinnodominerade.

Men detta är inte hela förklaringen. När man studerar varje utbildning för sig är kvinnornas examensfrekvenser för de flesta examina högre än männens. Endast beträffande två examina, nämligen lantmästarexamen och landskapsarkitektexamen är männens examensfrekvens högre än kvinnornas.

Examensfrekvensen bland kvinnorna är inte bara högre, utan för vissa utbildningar betydligt högre, än bland männen. Utbildningsvalet räcker således inte som förklaring till de stora skillnaderna i examensfrekvens mellan kvinnor och män. Se också rapporten *Kvinnor och män i högskolan*, 2008:20 R, Högskoleverket.

Förklaringen till den stora skillnaden mellan kvinnor och män i genomsnittlig examensfrekvens ligger framför allt i att kvinnornas examensfrekvens i flera av de stora utbildningarna är betydligt högre än männens.

Vi återkommer i avsnittet *Studenter som inte har avlagt aktuell yrkesexamen*, med de förklaringar till skillnaderna som vi har kunnat utläsa ur statistiken för flera av dessa utbildningar.

Slutsatser

- Skillnaderna i examensfrekvens mellan olika yrkesexamensprogram varierar mellan 37 procent och 91 procent.
- Generellt har sådana utbildningar som leder till legitimationsyrken en högre examensfrekvens än övriga utbildningar.
- Examensfrekvens är ett bra mått på fullföljd utbildning för sådana utbildningar som leder till legitimationsyrken. För övriga yrkesutbildningar kan vi inte automatiskt dra slutsatsen att låga examensfrekvenser innebär att studenterna inte fullföljt utbildningen.
- Utbildningar med höga examensfrekvenser domineras i allmänhet av kvinnor och utbildningar med låga examensfrekvenser av män.
- För var och en av utbildningarna gäller att kvinnor i de flesta fall har högre examensfrekvenser än män.

Studietid i examen

Enligt regeringens uppdrag ska Högskoleverket också analysera bakomliggande faktorer som kan utläsas ur statistiken i fråga om skillnader i brutto-studietid mellan olika utbildningsprogram.

Undersökning och resultat

Vi har även för denna uppgift börjat med att kartlägga hur bruttostudietiderna ser ut för de olika yrkesexamensprogrammen. Även beträffande studietider har vår undersökning inneburit en utveckling av det nuvarande måttet bruttostudietid, med utgångspunkt i det nuvarande måttets svagheter som beskrivits i kapitlet *Hittills använda mått för genomströmning*.

För det första har vi således inte beräknat bruttostudietid som ett medianvärde, utan för att få en bild av spridningen har vi kartlagt hur stor andel av de examinerade som haft en studietid som är densamma som ”normalstudietid” (nominell studietid + en termin, se nedan), hur stor andel som haft en studietid som varit en termin längre, två terminer längre osv. än ”normalstudietid”. Med detta sätt att beskriva studietiden, dvs. som avvikelse från ”normalstudietid”, kan studietiden beskrivas på samma sätt för alla examina oberoende av respektive examens omfattning i poäng.

För det andra har den nominella studietiden definierats som det antal poäng varje student haft i sin examen. Skälet till detta är det som redovisades i kapitlet *Hittills använda mått för genomströmning*, nämligen att antalet poäng i examen inte alltid är det som anges i examensbeskrivningen.

När vi på detta sätt har kartlagt studenternas bruttostudietider, dvs. antal terminer från nybörjartermin till och med examenstermin, har vi noterat problemet med en extra termin i bruttostudietiden för de studenter som avslutar sin utbildning en hösttermin, alltså i normalfallet i januari. Dessa studenter får med nödvändighet en extra termin inräknad i sin bruttostudietid, eftersom gränsen för höstterminen är satt vid årsskiftet i universitets- och högskoleregistret. Merparten av alla examina utfärdas enligt registret på ”vårterminen”, dvs. perioden 1 januari–30 juni. Det beror på att även examina som avser studier som faktiskt har avslutas på höstterminen, i januari, tekniskt sett har avslutats på den efterföljande vårterminen, vilket givetvis också gäller de utfärdade examensbevisen. Även för utbildningar som avslutas på vårterminen gäller att själva examensbeviset många gånger är utfärdat efter den 1 juli, dvs. på höstterminen.

Av alla examinerade under perioden 2005/06–2007/08 med en bruttostudietid som överstigit den nominella med en termin, hade 92 procent inte varit registrerade samma termin som examen hade utfärdats. Vi har jämfört mönstret för registrerade studenter, avklarade poäng och utfärdade examina under samma termin för å ena sidan de examinerade som tagit sin examen inom nominell studietid och å andra sidan de examinerade som har en termin extra i sin bruttostudietid. Då ser man att en stor majoritet av dem som har en bruttostudietid som är en termin extra i själva verket har avslutat sin utbildning inom nominell studietid.

Vi har därför summerat det antal studenter som haft en bruttostudietid som är densamma som nominell studietid med det antal studenter som enligt högskoleregistret haft en studietid som är en termin längre än den nominella, och betraktat hela den gruppen som examinerade inom ”normalstudietid”. Vi

är medvetna om att detta innebär en viss överskattning av gruppens storlek men det vore mer fel att betrakta alla med en extra termin som om de faktiskt hade en sådan i sin bruttostudietid.

Vi har således beräknat bruttostudietider för de yrkesexamina som har utfärdats under de tre senaste läsåren, dvs. 2005/06–2007/08. I redovisningen i detta avsnitt ingår dock inte lärarexamen. Införandet av den ”nya” lärarutbildningen 2001, medför stora komplikationer när det gäller att följa studenterna på det sätt vi gjort beträffande både studietider och nybörjare som inte tar examen. Lärarutbildningen kräver en särskild undersökning som vi inte haft möjlighet att genomföra inom ramen för detta uppdrag.

Riktigt små utbildningar har också exkluderats, dvs. de med färre än 50 examinerade under hela treårsperioden. Dessa är skogsmästar-, skogstekniker-, hortonom-, jägmästar- och ortopedingenjörsutbildningarna. Vi har likaså exkluderat de utbildningar som helt eller delvis ges på deltid, nämligen specialistsjuksköterske-, specialpedagog-, folkhögskolläraryr- och psykoterapeututbildningarna, eftersom studietakten direkt påverkar bruttostudietiden, och därför behövs mer information än vi haft tillgång till för att bedöma bruttostudietiden i relation till ”normalstudietid”. Därtill har vi exkluderat tandhygienistexamen, eftersom flera lärosäten har förlängt denna utbildning till tre år, medan examen omfattar två års studier i enlighet med examensbeskrivningen.

Därefter har vi sorterat de återstående 32 examina utifrån hur stor andel av studenterna som har haft en bruttostudietid som motsvarar nominell studietid + en termin i enlighet med ovanstående resonemang. Denna bruttostudietid har vi således benämnt ”normalstudietid”.

Antal examinerade per examen perioden 2005/06–2007/08 samt andel av de examinerade med en bruttostudietid som var densamma som ”normalstudietid”.

Yrkesexamen	Antal examinerade 05/06-07/08	Andel med bruttostudietid = ”normalstudietid” %
Djursjukvårdarexamen	107	93
Tandteknikerexamen	171	91
Optikerexamen	239	90
Barnmorskeexamen	637	86
Audionomexamen	138	86
Röntgensjuksköterskeexamen	331	85
Sjukgymnastexamen	1 474	85
Arbetssterapeutexamen	1 238	84
Sjuksköterskeexamen	12 355	84
Lantmästarexamen	129	84
Tandläkarexamen	544	82
Studie- och yrkesvägledarexamen	494	81
Sjukhusfysikerexamen	51	80
Receptarieexamen	753	80
Hippologexamen	109	79
Biomedicinsk analytikerexamen	759	78
Socionomexamen	4 777	77
Logopedexamen	247	76
Trädgårdsingenjörsexamen	73	75
Veterinärexamen	192	72
Apotekarexamen	548	70
Landskapsingenjörsexamen	82	67
Läkarexamen	2 641	67
Psykologexamen	1 181	67
Dietistexamen	238	65
Agronomexamen	243	54
Juristexamen	3 330	42
Högskoleingenjörsexamen	5 925	39
Civilingenjörsexamen	12 103	37
Landskapsarkitektexamen	157	36
Brandingenjörsexamen	111	34
Arkitektexamen	479	15
Totalt	51 856	62

Markerade examina omfattar minst fyra års studier.

Av tabellen framgår att spridningen beträffande studietider i examina är ännu större än spridningen beträffande examensfrekvenser. Av de studenter som avlagt djursjukvårdarexamen hade 93 procent en bruttostudietid som motsvarade ”normalstudietid” medan motsvarande andel för arkitektexamen var 15 procent. Det är dock viktigt att veta att djursjukvårdarexamen är en 2-årig examen medan arkitektexamen är en 5-årig (tidigare 4½-årig) examen. Ju

längre en utbildning är desto större är sannolikheten att studietiderna avviker från "normalstudietiden". De examina som är markerade i tabellen är sådana som omfattar minst fyra års studier, och dessa återfinns huvudsakligen i den nedre delen av tabellen.

Av totalt 32 examina var 14 sådana där mer än 80 procent av nybörjarna hade en bruttostudietid som motsvarade "normalstudietid". Av dessa är 11 examina som leder till legitimationsyrken. Sådana utbildningar som har höga examensfrekvenser har således också i stor utsträckning korta bruttostudietider.

När man jämför den tidigare tabellen med examensfrekvenser med tabellen ovan med studietider kan man notera att de examina som återfinns längst ner i ovanstående tabell också återfinns längst ner i tabellen över examensfrekvenser.

Om man lägger till en termin och därefter sorterar alla examina utifrån hur stor andel som har en bruttostudietid som är högst en termin mer än "normalstudietiden" får man följande resultat. I denna redovisning är tandhygienistexamen inkluderad eftersom den förlängda studietiden fångas upp här.

Antal examinerade per examen perioden 2005/06–2007/08 samt andel av de examinerade med en bruttostudietid som var högst en termin mer än ”normalstudietid”.

Yrkesexamen	Antal examinerade 05/06-07/08	Andel med bruttostudietid högst en termin mer än ”normalstudietid” %
Djursjukvårdarexamen	107	97
Tandteknikerexamen	171	96
Optikerexamen	239	96
Röntgensjuksköterskeexamen	331	95
Sjukgymnastexamen	1 474	93
Audionomexamen	138	93
Sjukhusfysikerexamen	51	92
Tandhygienistexamen	555	92
Arbetssterapeutexamen	1 238	92
Lantmästarexamen	129	91
Receptarieexamen	753	91
Barnmorskeexamen	637	91
Tandläkarexamen	544	91
Sjuksköterskeexamen	12 355	91
Hippologexamen	109	90
Studie- och yrkesvägledarexamen	494	89
Logopedexamen	247	87
Socionomexamen	4 777	87
Apotekarexamen	548	87
Biomedicinsk analytikerexamen	759	87
Läkarexamen	2 641	84
Trädgårdsingenjörsexamen	73	84
Veterinärexamen	192	80
Dietistexamen	238	78
Landskapsingenjörsexamen	82	78
Psykologexamen	1 181	77
Agronomexamen	243	69
Brandingenjörsexamen	111	59
Juristexamen	3 330	58
Civilingenjörsexamen	12 103	54
Högskoleingenjörsexamen	5 925	54
Landskapsarkitektexamen	157	50
Arkitektexamen	479	29
Totalt	52 411	74

Markerade examina omfattar minst fyra års studier.

För 23 av de 33 examina gäller att 80 procent eller mer av de examinerade har en bruttostudietid som är högst en termin mer än ”normalstudietid”. Hälften av examina som omfattar minst fyra års studier hamnar nu ovanför 80-procentsstrecket, men fortfarande ligger dessa examina i de flesta fall i den nedre

halvan av tabellen. Examina med låg andel examinerade med en bruttostudietid som är högst en termin mer än ”normalstudietid” är desamma som i föregående tabell.

Det är först vid tre terminer mer än ”normalstudietid” som minst 80 procent av de examinerade fångas upp vad gäller civilingenjörsexamen och juristexamen (tidigare juris kandidatexamen), medan man för brandingenjörsexamen och landskapsarkitektexamen måste lägga till fyra terminer och för högskoleingenjörsexamen fem terminer. Slutligen fångar man upp över 80 procent av de examinerade på arkitektutbildningen om man lägger till sex terminer till ”normalstudietiden”.

Vad består bruttostudietiderna av?

Den information vi kan hämta från universitets- och högskoleregistret om bruttostudietider för de examinerade är i vilken omfattning de varit registrerade på det aktuella yrkesprogrammet, i vilken omfattning de varit registrerade på något annat i högskolan samt i vilken omfattning de helt saknat registrering.

Av samtliga examinerade under perioden 2005/06–2007/08 med en bruttostudietid som var mer än ”normalstudietid”, cirka 20 000 studenter, hade endast 164 varit registrerade på det aktuella yrkesexamensprogrammet alla terminer under sin bruttostudietid. Detta var vanligast bland dem som avlagt civilingenjörsexamen.

Drygt 9 000, dvs. knappt hälften av de 20 000 examinerade med en bruttostudietid som var längre än ”normalstudietid”, hade varit registrerade på något annat i högskolan minst en termin, medan cirka 18 500, eller 93 procent, hade minst en termin som saknade registrering över huvud taget i högskolan. Nästan 8 000 hade både minst en termin utan registrering och minst en termin med registrering på något annat i högskolan.

Skillnader i studietider mellan kvinnor och män

Vi har även undersökt skillnaderna mellan kvinnor och män vad gäller bruttostudietider, även om detta inte är explicit efterfrågat i uppdraget. När man gör en könsuppdelning av sådana uppgifter är det relativt många utbildningar som faller bort för männen pga. alltför få avlagda examina. Endast 18 examina finns med i redovisningen för män, återstoden har färre examinerade än 50 under treårsperioden. För kvinnornas del finns 30 examina med i redovisningen.

Antal examinerade kvinnor och män per examen perioden 2005/06–2007/08, andel av de examinerade med en bruttostudietid som var högst en termin mer än ”normalstudietid” samt skillnaden mellan könen mätt i procentenheter.

	Antal examinerade 95/96–97/98		Andel med bruttostudietid högst en termin mer än ”normalstudietid” %		Diff. kvinnor–män procentenheter
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	
Sjuksköterskeexamen	10 665	1 690	90	93	-2
Civilingenjörsexamen	3 652	8 451	55	54	1
Högskoleingenjörsexamen	1 618	4 307	58	52	6
Socionomexamen	4 262	515	87	83	5
Juristexamen	2 085	1 245	59	56	3
Läkarexamen	1 570	1 071	85	83	1
Sjukgymnastexamen	1 131	343	93	95	-2
Arbetssterapeutexamen	1 150	88	92	90	2
Psykologexamen	868	313	76	79	-3
Biomedicinsk analytikerexamen	660	99	88	80	8
Receptarieexamen	713		91		
Barnmorskeexamen	636		91		
Apotekarexamen	435	113	88	82	6
Tandläkarexamen	366	178	91	91	0
Tandhygienistexamen	513		92		
Studie- och yrkesvägledarexamen	443	51	89	94	-5
Arkitektexamen	289	190	30	28	2
Röntgensjuksköterskeexamen	275	56	96	91	5
Agronomexamen	190	53	70	66	4
Logopedexamen	238		88		
Dietistexamen	220		78		
Optikerexamen	195		97		
Veterinärexamen	169		82		
Landskapsarkitektexamen	129		52		
Audionomexamen	125		92		
Tandteknikerexamen	124		96		
Hippologexamen	106		91		
Djursjukvårdarexamen	104		97		
Lantmästarexamen		100		93	
Brandingenjörsexamen		87		63	
Trädgårdsingenjörsexamen	64		83		
Landskapsingenjörsexamen	61		80		
Totalt	33 056	18 950	81	62	19

I genomsnitt för samtliga utbildningar har 81 procent av de examinerade kvinnorna en bruttostudietid som är högst en termin mer än "normalstudietid". För männen är motsvarande andel 62 procent trots att skillnaderna i andelar inom respektive examen inte är så stor. Den stora skillnaden i genomsnittet för kvinnor respektive män beror på hur det ser ut för de volymmässigt största utbildningarna. För kvinnornas del är sjuksköterskeexamen den största och där är andelen med högst en termin mer än "normalstudietid" hög, 90 procent. Männen har ännu högre andel, 93 procent, men antalet examina är betydligt mindre, vilket medför att sjuksköterskeexamen inte har samma betydelse för genomsnittet.

För männen är det civilingenjörsexamen och högskoleingenjörsexamen som är de största examina, räknat i antal avlagda examina. I båda dessa examina är andelen med högst en termin mer än "normalstudietid" låg, 54 respektive 52 procent, vilket alltså påverkar den genomsnittliga andelen för alla examinerade män.

För fyra av de utbildningar som kan redovisas för både män och kvinnor har männen en större andel med en bruttostudietid som är högst en termin mer än "normalstudietid". För övriga 12 utbildningar som kan redovisas för båda könen har kvinnorna högre andelar. Skillnaderna mellan könen består således även beträffande studietider, om än inte lika entydigt som beträffande examensfrekvenser.

För både män och kvinnor tillhör juristexamen (tidigare juris kandidatexamen), högskoleingenjörsexamen, civilingenjörsexamen och arkitektexamen de examina som har låga andelar i ovanstående tabeller. Alla utom den sistnämnda är dessutom stora mätt i antalet avlagda examina. För alla fyra examina gäller att männen har lägre andel än kvinnorna med en bruttostudietid som är högst en termin mer än "normalstudietid". Detta gäller särskilt högskoleingenjörsexamen. Vi kommer i nästa avsnitt att titta närmare på hur de långa studietiderna i dessa fyra examina kan förklaras med hjälp av uppgifter från universitets- och högskoleregistret.

Slutsatser

- Bruttostudietider som de hittills beräknats innebär, av tekniska och administrativa skäl, för flertalet examinerade en överskattning av studietiden med en termin.
- Studietiderna i olika examina uppvisar ännu större variationer än examensfrekvenserna. Andelen av de examinerade som har en bruttostudietid som motsvarar "normalstudietid" varierar mellan 15 och 93 procent för de olika examina.
- Inga examina som leder till legitimationsyrken finns bland de examina som har de längsta studietiderna.
- De utbildningar som har de längsta bruttostudietiderna i förhållande till "normalstudietid" återfinns också bland de utbildningar som har de lägsta

examensfrekvenserna. Tre av dessa är utbildningar med många studenter, nämligen högskoleingenjör-, civilingenjör- och juristutbildningar.

- Även beträffande studietider finns en tydlig skillnad mellan könen; kvinnor har totalt sett kortare bruttostudietider än männen. När man jämför utbildning för utbildning är könsskillnaderna inte påfallande stora. Dock har kvinnorna i flertalet fall kortare bruttostudietider än männen, men den omvända skillnaden förekommer också.

Fyra yrkesexamina med långa studietider

Av redovisningen ovan framgår att för sju yrkesexamina gäller att mindre än 60 procent av de examinerade har en bruttostudietid som är densamma som normalstudietiden. Vi har undersökt fyra av dessa examina för att försöka förklara vad de långa studietiderna består av. De examina vi undersökt närmare är dels de tre antalsmässigt största av de sju examina, nämligen civilingenjörsexamen, högskoleingenjörsexamen och juristexamen, dels den examen som har den allra högsta andelen examinerade som har en bruttostudietid som överstiger ”normalstudietid”, nämligen arkitektexamen.

De fyra examina som redovisas här återkommer också i nästa avsnitt *Studenter som inte avlagt aktuell yrkesexamen*.

Arkitektexamen

Under de tre läsåren 2005/06–2007/08 avlade totalt 479 studenter arkitektexamen. Dessa studenters bruttostudietider fördelar sig på följande sätt i förhållande till ”normalstudietid”.

Antal arkitektexamina 2005/06–2007/08 fördelade på bruttostudietider i relation till ”normalstudietid”, ackumulerade andelar för samtliga samt för kvinnor och män.

Bruttostudietid	Antal examina	Ackumulerade andelar %		
		Alla	Kvinnor	Män
”normaltid”	70	15	15	14
+ 1 term.	70	29	30	28
+ 2 term.	48	39	41	37
+ 3 term.	92	58	60	57
+ 4 term.	38	66	67	65
+ 5 term.	57	78	79	77
+ 6 term.	24	83	84	82
+ 7 term.	18	87	89	85
+ 8 term.	10	89	91	86
+ 9 term.	14	92	93	91
+ 10 term. o mer	38	100	100	100
Totalt		479	289	190

Ingen av de studenter som hade en bruttostudietid som översteg ”normalstudietid” hade varit registrerad på programmet alla terminer.

För de totalt 479 examinerade på arkitektprogrammet under treårsperioden gällde att 470 eller 98 procent hade minst en termin utan registrering i högskolan och 287 eller 60 procent hade varit registrerade på något annat i högskolan minst en termin under sin bruttostudietid, vanligtvis en–två terminer. För dem med minst en termin utan registrering i högskolan gällde följande:

En termin utan registrering

Totalt 72 examinerade hade en termin utan registrering. För 70 av dessa, 97 procent, var terminen utan registrering densamma som examensterminen.

Två terminer utan registrering

Totalt 73 examinerade hade två terminer utan registrering. För alla dessa var examensterminen en av de två terminerna utan registrering.

För 42 examinerade, 58 procent, utgjordes de två terminerna utan registrering av examensterminen och terminen före denna. Drygt hälften av dem som saknade registrering dessa två terminer hade inte några avklarade poäng under examensterminen, dvs. de hade enbart tagit ut examen.

Tre terminer och mer utan registrering

Totalt 325 examinerade hade tre terminer och mer (ända upp till 22 terminer) utan registrering.

129 examinerade, eller 40 procent, saknade registrering de tre sista terminerna, dvs. examensterminen och de två föregående terminerna. Av dessa hade 79 examinerade – 61 procent – inga avklarade poäng examensterminen.

Denna genomgång visar följande:

- En mycket stor andel – 68 procent – av dem som tar en arkitektexamen har minst tre terminer utan registrering under sin bruttostudietid. Detta kan jämföras med 34 procent för examinerade civilingenjörer (se nedan).
- De som tar en arkitektexamen saknar inte i samma utsträckning som exempelvis de som tar en civilingenjörsexamen registrering under de tre sista terminerna före examen. Arkitektstudenterna har i större utsträckning sina terminer utan registrering spridda under studietiden.
- En förhållandevis stor andel av arkitektstudenterna gör studieuppehåll för att studera något annat i högskolan.

Civilingenjörsexamen

Under de tre läsåren 2005/06–2007/08 avlade totalt 12 100 studenter civilingenjörsexamen. Dessa studenters bruttostudietider fördelar sig på följande sätt i förhållande till deras ”normalstudietid”.

Antal civilingenjörsexamina 2005/06–2007/08 fördelade på bruttostudietider i relation till ”normalstudietid”, ackumulerade andelar för samtliga samt för kvinnor och män.

Bruttostudietid	Antal examina	Ackumulerade andelar %		
		Alla	Kvinnor	Män
”normaltid”	4 493	37	36	38
+ 1 term.	2 091	54	55	54
+ 2 term.	1 870	70	72	69
+ 3 term.	1 244	80	84	79
+ 4 term.	711	86	89	85
+ 5 term.	511	90	93	89
+ 6 term.	294	93	95	92
+ 7 term.	204	94	96	94
+ 8 term.	156	96	97	95
+ 9 term.	113	97	98	96
+ 10 term. o mer	416	100	100	100
Totalt		12 103	3 652	8 451

Som framgår av tabellen har 37 procent en bruttostudietid som är densamma som ”normalstudietid”, 54 procent har en bruttostudietid som är högst en termin mer än ”normalstudietid” och 70 procent har en bruttostudietid som är högst två terminer mer än ”normalstudietid”. Förutom i gruppen med en bruttostudietid som är densamma som ”normalstudietid” har kvinnorna genomgående något kortare studietider än männen.

30 procent av alla examinerade har således en bruttostudietid som är tre terminer eller fler i förhållande till ”normalstudietiden”. För kvinnor är andelen 28 procent och för män 31 procent.

Innebär dessa uppgifter att 30 procent av studenterna håller på med sina civilingenjörstudier minst tre terminer längre än normalstudietid innan de är framme vid en examen? Så skulle det vara om alla studenter hade varit registrerade på civilingenjörsprogrammet hela sin bruttostudietid. Så är det dock inte. Av de totalt 7 610 examinerade under treårsperioden som hade en bruttostudietid som var längre än ”normalstudietiden” var det endast 48 studenter, dvs. 0,6 procent, som varit registrerade på programmet hela sin bruttostudietid.

Det betyder att 99,4 procent av alla examinerade med en bruttostudietid som överstiger ”normalstudietid” har gjort det som brukar kallas studieuppehåll. Med studieuppehåll menas att studenten saknar registrering på programmet. Den information vi kan utläsa ur högskoleregistret är att studenten antingen saknar registrering i högskolan över huvud taget eller att studenten varit registrerad på något annat i högskolan. Hälften av alla examinerade med längre bruttostudietid än ”normalstudietid” hade varit registrerade på något annat i högskolan än civilingenjörsprogrammet, vanligtvis en–två terminer.

För de totalt 12 103 examinerade på civilingenjörsprogrammet under treårsperioden gällde att 10 942 eller 90 procent hade minst en termin utan registrering i högskolan. Följande gällde för dessa:

En termin utan registrering

Totalt 3 802 examinerade hade en termin utan registrering. För 93 procent av dessa var terminen utan registrering densamma som examensterminen.

Två terminer utan registrering

Totalt 2 970 examinerade hade två terminer utan registrering. För 95 procent av dessa var examensterminen en av de två terminerna utan registrering.

För 66 procent utgjordes de två terminerna utan registrering av examens-terminen och terminen före denna.

Tre terminer och mer utan registrering

Totalt 4 170 examinerade hade tre terminer och mer (ända upp till 23 terminer) utan registrering. 48 procent av dessa saknade registrering de tre sista terminerna, dvs. examensterminen och de två föregående terminerna. Vi har inte begärt uppgifter från högskoleregistret om precisering för fler än de tre sista terminerna, men sannolikt ökar antalet terminer som saknar registrering direkt före examensterminen ju fler terminer totalt som saknar registrering.

Av de studenter som saknade registrering examensterminen och de två föregående terminerna hade 36 procent avklarade poäng under examensterminen, dvs. de hade slutfört återstående prov denna termin.

Sammanfattningsvis visar denna genomgång följande för samtliga examinerade med *tre terminer eller mer* utan registrering inom sin bruttostudietid:

- Nästan hälften – 48 procent – saknade registrering examensterminen och de två föregående terminerna.
- Av dessa hade två tredjedelar – 64 procent – inga registrerade poäng under examensterminen, vilket innebär att de kommit tillbaka endast för att ta ut en examen.

En viktig orsak till de långa bruttostudietiderna är således att studenterna lämnar civilingenjörsprogrammet när de är klara eller nästan klara med sina studier och återkommer efter en kortare eller längre tid för att avsluta sina studier eller för att endast ta ut examen.

Det är således inte enbart för examensfrekvenser som det har en avgörande betydelse om studenterna begär att få ett examensbevis utfärdat när de har slutfört sin utbildning, det har också en avgörande betydelse för beräkningen av bruttostudietiden. Skillnaden är dock att beträffande bruttostudietiden gäller det inte *om* utan *när* studenten begär sitt examensbevis.

Högskoleingenjörsexamen

Under de tre läsåren 2005/06–2007/08 avlade totalt 5 925 studenter en högskoleingenjörsexamen. Dessa studenters bruttostudietider fördelar sig på följande sätt, i förhållande till ”normalstudietid”.

Antal högskoleingenjörsexamina 2005/06 – 2007/08 fördelade på bruttostudietider i relation till "normalstudietid", ackumulerade andelar för samtliga samt för kvinnor och män.

Bruttostudietid	Antal examina	Ackumulerade andelar %		
		Alla	Kvinnor	Män
"normaltid"	2 313	39	44	37
+ 1 term.	886	54	58	52
+ 2 term.	623	65	67	64
+ 3 term.	429	72	75	71
+ 4 term.	338	77	80	76
+ 5 term.	268	82	84	81
+ 6 term.	193	85	87	85
+ 7 term.	158	88	89	87
+ 8 term.	122	90	91	89
+ 9 term.	117	92	93	92
+ 10 term.	80	93	95	93
+ 11 term.	92	95	97	94
+ 12 term.	62	96	97	95
+ 13 term.	50	97	98	96
+ 14 term.	34	97	98	97
+ 15 term. o mer	160	100	100	100
Totalt		5 925	1 618	4 307

Av samtliga examinerade med en bruttostudietid som var längre än "normalstudietid", totalt 3 612 personer varav 911 kvinnor och 2 701 män, var det endast 18 personer – 0,5 procent – som varit registrerade på programmet alla terminer. Av dessa 18 personer var 17 män och 1 kvinna. Det innebär att av alla studenter som haft en bruttostudietid som överstiger "normalstudietiden" har 99,5 procent haft studieuppehåll från programmet, dvs. antingen varit registrerade på något annat i högskolan eller inte registrerade alls.

För de totalt 5 925 examinerade på högskoleingenjörsprogrammet under treårsperioden gällde att 4 868, eller 82 procent, hade minst en termin utan registrering i högskolan och 2 672, eller 45 procent, hade varit registrerade på något annat i högskolan minst en termin under sin bruttostudietid. För dem med minst en termin utan registrering i högskolan gällde följande:

En termin utan registrering

Totalt 1 991 examinerade hade en termin utan registrering. För 98 procent av dessa var terminen utan registrering densamma som examensterminen.

Två terminer utan registrering

Totalt 1 035 examinerade hade två terminer utan registrering. För 98 procent av dessa var examensterminen en av de två terminerna utan registrering.

För 87 procent utgjordes de två terminerna utan registrering av examensterminen och terminen före denna.

TVå tredjedelar av dem som saknade registrering dessa två terminer hade inte några avklarade poäng under examensterminen, dvs. de hade enbart tagit ut examen.

Tre terminer och mer utan registrering

Totalt 1 842 examinerade hade tre terminer och mer (ända upp till 25 terminer) utan registrering.

I 476 examinerade, eller 80 procent, saknade registrering de tre sista terminerna, dvs. examensterminen och de två föregående terminerna. Av dessa hade 1 113, eller 75 procent, inga avklarade poäng examensterminen.

Denna genomgång visar att det beträffande högskoleingenjörsexamen i ännu högre grad än för civilingenjörsexamen är så att de långa studietiderna i examen i stor utsträckning förklaras av att studenterna inte tar ut examen i direkt anslutning till att de avslutar utbildningen utan återkommer en kortare eller längre tid därefter för att begära sitt examensbevis.

Sammanfattningsvis gäller detta för högskoleingenjörsexamen:

- Hälften av alla med en bruttostudietid som var längre än "normalstudietid" har minst tre terminer utan registrering.
- Av dessa saknade 80 procent registrering examensterminen och de två föregående terminerna.
- Av dem som saknade registrering examensterminen och de två föregående terminerna hade tre fjärdedelar – 75 procent – inga registrerade poäng under examensterminen, vilket innebär att de kommit tillbaka endast för att ta ut en examen.

Juristexamen

Under de tre läsåren 2005/06–2007/08 avlade totalt 3 330 studenter en juristexamen (tidigare juris kandidatexamen). Dessa studenters bruttostudietider fördelar sig på följande sätt, i förhållande till "normalstudietid".

Antal juristexamina 2005/06–2007/08 fördelade på bruttostudietider i relation till "normalstudietid", ackumulerade andelar för samtliga samt för kvinnor och män.

Bruttostudietid	Antal examina	Ackumulerade andelar %		
		Alla	Kvinnor	Män
"normaltid"	1 384	42	42	41
+ 1 term.	541	58	59	56
+ 2 term.	524	74	75	71
+ 3 term.	262	81	83	79
+ 4 term.	194	87	88	85
+ 5 term.	98	90	92	88
+ 6 term.	79	93	94	91
+ 7 term.	43	94	95	92
+ 8 term.	43	95	96	94
+ 9 term.	37	96	97	95
+ 10 term. o mer	125	100	100	100
Totalt		3 330	2 085	1 245

Liksom de tre övriga examina som redovisats har kvinnorna något kortare studietider än männen.

En förhållandevis stor andel av de examinerade – 28 procent – hade inga terminer som saknade registrering. För de totalt 3 330 examinerade under treårsperioden gällde således att 72 procent hade minst en termin utan registrering i högskolan. 54 procent hade varit registrerade på något annat i högskolan minst en termin under sin bruttostudietid, vanligtvis en till två terminer. För dem med minst en termin utan registrering i högskolan gällde följande:

En termin utan registrering

Totalt 1 082 examinerade hade en termin utan registrering. För 83 procent var terminen utan registrering densamma som examensterminen.

Två terminer utan registrering

Totalt 512 examinerade hade två terminer utan registrering. För 84 procent av dessa var examensterminen en av de två terminerna utan registrering. För 44 procent utgjordes de två terminerna utan registrering av examensterminen och terminen före denna.

31 procent av dem som saknade registrering dessa två terminer hade inte några avklarade poäng under examensterminen, dvs. de hade enbart tagit ut examen.

Tre terminer och mer utan registrering

Totalt 793 examinerade hade tre terminer och mer (ända upp till 20 terminer) utan registrering.

49 procent saknade registrering de tre sista terminerna, dvs. examensterminen och de två föregående terminerna. Av dessa hade 35 procent inga avklarade poäng examensterminen, dvs. 65 procent hade återvänt till programmet efter minst två terminers uppehåll för att tentera eller på annat sätt ta de sista poängen för att sedan ta ut examen.

Denna genomgång visar följande:

- Endast 24 procent av dem som tar en juristexamen har tre terminer och fler utan registrering under sin bruttostudietid. Detta kan jämföras med 34 procent för examinerade civilingenjörsstudenter och 68 procent för examinerade arkitektstudenter.
- De som tar en juristexamen saknar i samma utsträckning som exempelvis de som tar en civilingenjörsexamen, registrering under de tre sista terminerna före examen.
- De som återvänder efter uppehåll från programmet för att ta en juristexamen tar till två tredjedelar också poäng samma termin, vilket tyder på att de har något eller några prov kvar för att kunna få examen.

Slutsatser

- För alla fyra av de studerade yrkesexamina med långa bruttostudietider gäller att den främsta förklaringen till de långa studietiderna är att studenterna har terminer som saknar registrering i högskolan inom sin bruttostudietid.
- Terminer utan registrering ligger i stor utsträckning ligger direkt före examen. Högst andel examinerade som saknar registrering och även avklarade poäng direkt före examen har högskoleingenjörsexamen, vilket betyder att dessa studenter i större utsträckning än övriga återkommer för att ta ut en examen som de inte tog ut i anslutning till avslutade studier.
- De som avlagt arkitektexamen har sina terminer utan registrering mer spridda under studietiden än övriga examinerade som vi undersökt.
- De examinerade med juristexamen tar poäng samma termin som de tar ut examen i större utsträckning än övriga examinerade som vi undersökt.

Studenter som inte har avlagt aktuell yrkesexamen

Vad gör då de studenter som börjat på ett yrkesexamensprogram men som sedan inte har tagit en sådan examen? Svaret är att det beror på, och det som det framför allt beror på är vilket yrkesexamensprogram de en gång började på.

Från universitets- och högskoleregistret har vi hämtat uppgifter terminsvis om huruvida studenterna har varit registrerade i högskolan eller ej. Om de har varit registrerade i högskolan har vi också hämtat uppgift om vad de huvud-

sakligen⁶ har studerat denna termin. Utifrån dessa uppgifter kan man dela in de studenter som inte har tagit den aktuella yrkesexamen i fem kategorier:

1. *Studenter som under samtliga terminer är registrerade på samma yrkesexamensprogram som de började på.* Från det att de börjar på programmet till den termin då programmet avslutas (efter den studietid som motsvaras av antalet poäng i examensbeskrivningen) har de inga studieuppehåll och de studerar inte heller något annat i högskolan. De är registrerade på det ursprungliga programmet under den termin som är programmets sista.
2. *Studenter som fortsätter att vara registrerade på samma yrkesexamensprogram som de började på, men har haft studieuppehåll (dvs. de har inte varit registrerade i högskolan) eller studerat annat i högskolan under en eller flera terminer.* De har varit registrerade på det ursprungliga programmet under den termin som programmet ska avslutas eller en till två terminer senare. Upphåll kan också innebära studier utanför Sverige.
3. *Studenter som lämnar det yrkesexamensprogram som de började på för att studera något annat i högskolan.* Studenterna är registrerade på annat program eller annan kurs i högskolan och återkommer inte senare till det ursprungliga yrkesexamensprogrammet. Byte till andra studier följs upp under den period som det ursprungliga programmet pågår.
4. *Studenter som inte längre studerar i högskolan.* Under de terminer som det ursprungliga programmet pågår har studenterna haft minst tre terminer då de inte har varit registrerade i högskolan. De har efter dessa terminer inte återkommit till det ursprungliga yrkesexamensprogrammet, och de har inte varit registrerade på någon annan högskoleutbildning under de terminer då det ursprungliga programmet pågår. Studenterna kan dock vara registrerade i högre utbildning i annat land.
5. *Studenter med övriga studiemönster.* Här hamnar studenter med studiemönster som inte faller in under de övriga fyra punkterna. Det handlar alltså om vilka gränsdragningar och kriterier som satts upp för dessa. I kategorin ”övrigt” hamnar således exempelvis studenter som har haft studieuppehåll under programmets två sista terminer för att sedan studera något annat i högskolan.

Nedan görs en analys av några av de mer intressanta yrkesexamensprogrammen. Programmen är intressanta i så måtto att de har en relativt låg examensfrekvens – under 80 procent. Det är alltså ganska många av de studenter som började på dessa program som inte har avlagt en sådan examen. För tillförlitlighetens skull krävs också att det är ett någorlunda stort antal studenter som

6. Studenterna kan ju samtidigt studera flera olika utbildningar under samma termin. Därför har vi gjort en prioriteringsordning där registrering på aktuellt yrkesexamensprogram har högst prioritet, och därefter följer registrering på annat yrkesexamensprogram, på generellt program och på fristående kurs. Det innebär alltså att om studenten samtidigt är registrerad på aktuellt yrkesexamensprogram och fristående kurs, kommer studenten i datamaterialet att enbart ha en registrering på aktuellt yrkesexamensprogram.

inte har avlagt examen. Analysen kretsar kring de fem kategorier av studenter i punkterna ovan.

De yrkesexamina som analyseras är agronomexamen, apotekarexamen, arkitektexamen, biomedicinsk analytikerexamen, civilingenjörsexamen, högskoleingenjörsexamen, juris kandidatexamen (numera juristexamen), psykologexamen, röntgensjuksköterskeexamen, socionomexamen samt studie- och yrkesvägledarexamen. Som en motpol till programmen med låg examensfrekvens redovisas även ett program med hög examensfrekvens, nämligen sjuksköterskeutbildningen. Dessutom görs en kort sammanfattning av en undersökning om lärarutbildningens studenter som Högskoleverket publicerade 2007.

Om inte annat nämns gäller analysen för en sammanslagning av nybörjarna höstterminerna 1994, 1996, 1998, 2000 och 2002.

Agronomexamen

Agronomutbildningen har enligt examensordningen en studietid som motsvarar nio terminer. Eftersom utbildningen är så pass lång, ingår inte de studenter som började på utbildningen hösten 2002. I det nedanstående är alltså denna nybörjarkull utesluten.

Examensfrekvensen för agronomutbildningen är 67 procent (66 procent för männen och 67 procent för kvinnorna). Det är alltså totalt 33 procent av nybörjarna på agronomprogram som inte har avlagt agronomexamen; i denna analys motsvarar det 206 individer (146 kvinnor och 60 män).

Studenter som inte har avlagt agronomexamen.

	Kvinnor %	Män %	Båda könen %
1. Reg. på samma samtliga terminer	8	15	10
2. Reg. på samma inkl. uppehåll	21	27	22
3. Bytt studieinriktning	47	40	45
4. Lämnat högskolan	10	7	9
5. Övrigt	15	12	14
Totalt	100	100	100
Totalt antal	146	60	206

Ungefär en tredjedel av de studenter som började på agronomutbildningen men som inte har avlagt en sådan examen är ändå kvar i ett sent skede av utbildningen. De allra flesta av dessa har haft kortare eller längre uppehåll från studierna. Uppehållen består både i att studenterna har varit registrerade på en annan utbildning och i att de inte alls har varit registrerade i högskolan. Flera av studenterna har både varit utanför högskolan och studerat något annat i högskolan.

Det är betydligt vanligare bland männen än bland kvinnorna att de fortsätter att vara registrerade på utbildningen. Troligtvis handlar detta om personer som är helt eller nästan helt färdiga med sin agronomutbildning.

Nästan hälften av studenterna som inte har avlagt agronomexamen har bytt inriktning på studierna. De har alltså lämnat agronomutbildningen för att påbörja en annan utbildning i stället. Det är en större andel av kvinnorna än av männen som har bytt agronomstudierna mot andra högskolestudier.

Det finns inget tydligt mönster vad gäller vilka studier de byter till, annat än att det i de flesta fall handlar om andra programstudier. Det är ungefär lika många som byter till samhällsvetenskapliga program som till naturvetenskapliga eller tekniska program eller till andra program inom Sveriges lantbruksuniversitet. Eftersom männen är en liten grupp går det inte att se om det är några särskilda skillnader mellan könen vad gäller vilken utbildning studenterna byter till.

En tredjedel av dem som inte har avlagt agronomexamen har tagit en annan examen istället. Eftersom de som tagit en annan examen framför allt tillhör gruppen som har bytt studieinriktning är det väntat att det är en stor variation mellan ämnesområdena. Den största enskilda examen är dock magisterexamen inom naturvetenskap, vilket kan innebära att studenterna i viss mån kan tillgodoräkna sig studier från agronomutbildningen.

Bara en liten del av studenterna har lämnat högskolan helt. De flesta av dem som har lämnat högskolan har gjort det efter agronomutbildningens första läsår.

Apotekarexamen

Studietiden för apotekarexamen motsvarar tio terminer. Eftersom utbildningen är så lång har inte uppgifter om nybörjarna höstterminen 2002 tagits med i denna analys, då dessa har haft alltför kort tid på sig att avlägga examen.

Bland nybörjarna på apotekarprogrammet är en majoritet kvinnor (80 procent hösten 2002). Men eftersom en betydligt större andel av männen än av kvinnorna inte har avlagt apotekarexamen, består den grupp som analyseras här – dvs. de som inte har avlagt examen – av nästan lika många män som kvinnor. Totalt sett har 73 procent av nybörjarna avlagt apotekarexamen (77 procent bland kvinnorna och 64 procent bland männen). 27 procent av nybörjarna har alltså inte avlagt apotekarexamen, och analyseras därmed vidare här. Överlag är det dock en ganska liten population att analysera (98 individer, varav 56 kvinnor och 42 män), så även om man kan ha ganska god tilltro till de övergripande tendenserna, bör siffrorna ändå tolkas med viss försiktighet eftersom varje individ får en så stor procentuell betydelse i en sådan sammanställning.

Studenter som inte har avlagt apotekarexamen.

	Kvinnor %	Män %	Båda könen %
1. Reg. på samma samtliga terminer	0	0	0
2. Reg. på samma inkl. uppehåll	16	12	14
3. Bytt studieinriktning	66	52	60
4. Lämnat högskolan	14	17	15
5. Övrigt	4	19	10
Totalt	100	100	100
Totalt antal	56	42	98

Både bland män och bland kvinnor är det vanligast att studenter som lämnar apotekarutbildningen studerar något annat vid högskolan istället. Det understryks också av det faktum att ungefär hälften av de studenter som inte har avlagt apotekarexamen har avlagt någon annan examen. Det är vanligare bland kvinnorna än bland männen att ha bytt studieinriktning. Flera av dessa före detta apotekarstudenter har börjat på läkarutbildningen, och många har också sedan avlagt en läkarexamen. Det kan tyda på att vissa påbörjar apotekarutbildningen i förhoppning om att senare bli antagen till den populära läkarutbildningen. Annars är en kandidat- eller en magisterexamen inom naturvetenskap också vanlig bland dessa studenter. Det verkar inte vara några större könsskillnader i studenternas ämnesval.

En sjundedel av studenterna var fortfarande kvar på utbildningen efter att ha gjort några terminers uppehåll från apotekarstudierna. Uppehållen består både av andra studier och av aktiviteter som gör att studenterna inte är registrerade i högskolan. Eftersom apotekare är ett legitimationsyrke är det inte förvånande att det inte förekommer att studenter är registrerade på samtliga utbildningsterminer utan att ta ut examen.

Det finns också ett antal studenter som inte bara har lämnat apotekarutbildningen utan också helt har lämnat högskolan. Bland dessa studenter har de flesta lämnat utbildningen efter en eller två terminer.

En relativt stor andel av männen hamnar i kategorin ”övrigt” i tabellen ovan. Bakom den relativt höga procentsatsen – vilket illustrerar problemet med att analysera en så pass liten population – finns dock bara åtta individer.

Arkitektexamen

Fram till hösten 2007 var arkitektutbildningen nio terminer lång. Därefter har den förlängts med en termin. I och med att det är en sådan lång utbildning har de som började hösten 2002 inte haft mycket mer än utbildningens studietid på sig att avlägga examen fram till måttidpunkten läsåret 2007/08. Därför är nybörjarna hösten 2002 exkluderade ur analysen nedan.

Totalt sett hade 57 procent av nybörjarna på arkitektutbildningen avlagt arkitektexamen. Bland kvinnorna var andelen 60 procent och bland männen

53 procent. Alltså har 43 procent av nybörjarna, vilket motsvarar 414 personer, inte avlagt arkitektexamen.

Studenter som inte har avlagt arkitektexamen.

	Kvinnor %	Män %	Båda könen %
1. Reg. på samma samtliga terminer	5	11	8
2. Reg. på samma inkl. uppehåll	31	33	32
3. Bytt studieinriktning	35	22	28
4. Lämnat högskolan	16	16	16
5. Övrigt	12	19	15
Totalt	100	100	100
Totalt antal	201	213	414

Bland de nybörjare som inte har avlagt arkitektexamen var ändå en stor andel fortfarande registrerade på utbildningen efter nio, tio eller elva terminer. Att många som inte har avlagt arkitektexamen ändå har varit registrerade på utbildningen under lång tid, tyder på att de är näst intill färdigutbildade. Eller möjligtvis är de färdigutbildade men har inte känt något behov av att ta ut examen. De allra flesta av dessa har en eller flera terminers uppehåll från arkitektstudierna.

Både andra studier i högskolan och total bortvaro från högskolan förekommer i stor utsträckning men det senare är vanligast, det vill säga att studenterna inte alls är registrerade i högskolan under en eller flera terminer. Jämfört med andra program är studieuppehåll vanligare bland arkitektstudenterna. Det gör att de i stor utsträckning är registrerade långt in på programmet, utan att ta examen. Samma tendens finns bland dem som har avlagt en arkitektexamen; kortare eller längre uppehåll från arkitektstudierna är mycket vanligt (se avsnittet *Studietid i examen*).

Ofta återkommer studieuppehållen flera gånger under utbildningen. Många har både uppehåll för andra högskolestudier och uppehåll för aktiviteter utanför högskolan för att sedan återkomma som studenter på arkitektprogrammet. De som har studerat annat i högskolan under ett visst antal terminer har vanligtvis läst kurser inom ämnesområdet humaniora och teologi.

Som tabellen ovan visar har många av dem som inte har avlagt en arkitektexamen lämnat utbildningen för andra högskolestudier. Vilken typ av utbildning de då började på varierar en hel del, men det är inte ovanligt att det handlar om utbildningar som – liksom arkitektutbildningen – är långa och traditionellt sett prestigefulla. Civilingenjörsprogrammet och läkarprogrammet är de yrkesexamensprogram som samlar flest före detta arkitektstudenter. Många återfinns också på generella program inom ämnesområdet juridik och samhällsvetenskap samt på kurser inom ämnesområdet humaniora och teologi.

Av dem som inte har avlagt arkitektexamen har 20 procent dock avlagt någon annan examen. Det är en stor spridning mellan vilka examina de har

avlagt, men flera har avlagt examina inom det tekniska området. Att påbörja andra studier verkar vara betydligt vanligare bland de kvinnliga före detta arkitektstudenterna än bland de manliga, men det är inga större skillnader mellan vilka utbildningar män respektive kvinnor har sökt sig till.

Det kan noteras att bland de oexaminerade arkitektstudenterna är den grupp som hamnar i kategorin ”övrigt” förhållandevis stor, i synnerhet bland männen. Det återspeglar antagligen vad som har beskrivits ovan: att arkitektstudenterna har vad man skulle kunna kalla en krokig studiebanan med många och återkommande studieuppehåll.

Biomedicinsk analytikerexamen

Biomedicinsk analytikerexamen infördes som yrkesexamen 1999. Underlag till den här analysen grundar sig därmed bara på två nybörjarårskullar: höstterminen 2000 och höstterminen 2002. Av dessa nybörjare har 58 procent avlagt examen, vilket motsvarar 241 individer. En betydligt större andel av kvinnorna (62 procent) än av männen (41 procent) har avlagt examen.

Studenter som inte har avlagt biomedicinsk analytikerexamen.

	Kvinnor %	Män %	Båda könen %
1. Reg. på samma samtliga terminer	9	11	10
2. Reg. på samma inkl. uppehåll	3	10	5
3. Bytt studieinriktning	59	56	58
4. Lämnat högskolan	19	15	18
5. Övrigt	9	8	9
Totalt	100	100	100
Totalt antal	180	61	241

Vad som gör att studenterna lämnar utbildningen är svårt att svara på, men tydligt är att många av dem vill fortsätta att utbilda sig inom högskolan. I tabellen framgår tydligt att en majoritet av de nybörjare som inte har avlagt en biomedicinsk analytikerexamen har bytt studieinriktning och börjat studera något annat vid högskolan i stället.

De allra flesta som har bytt studieinriktning har börjat studera på ett annat program. Det är ganska vanligt att studenterna har valt program inom naturvetenskap och teknik, såsom apotekarprogram och högskoleingenjörsprogram. Nästan en tredjedel av dem som inte har tagit en biomedicinsk analytikerexamen har i stället avlagt en annan examen. För flera av dessa handlar det om ämnesmässigt närliggande examina, det vill säga examina inom naturvetenskap och inom vård och omsorg.

Nästan en femtedel av de oexaminerade studenterna har inte bara lämnat utbildningen till biomedicinsk analytiker, utan har samtidigt helt slutat att studera i högskolan. De flesta avbrotten från den biomedicinska analytikerutbildningen sker tidigt i utbildningen, efter en eller två terminer.

En mindre andel – 10 procent – tycks i stort sett vara klara med sin biomedicinska analytikerutbildning. Dessutom finns 5 procent som återkommit till utbildningen efter uppehåll av olika slag. Biomedicinsk analytiker är från och med 2006 ett legitimationsyrke så det är troligt att dessa studenter inte helt har fullgjort sina studier, även om de kanske bara har ett fåtal poäng kvar. Rimligtvis tar de flesta som har fullgjort alla kursfordringar också ut sin examen.

Civilingenjörsexamen

Civilingenjörsutbildning omfattade fram till 1 juli 2007 nio terminer, numera är den tio terminer. Liksom för övriga lika långa utbildningar utelämnas nybörjarna hösten 2002 från analysen eftersom en betydligt större del av dessa inte har avlagt examen jämfört med andra årskullar.

Examensfrekvensen bland nybörjarna på civilingenjörsutbildningen är 63 procent (68 procent bland kvinnorna och 62 procent bland männen). Det är alltså 37 procent av nybörjarna som inte har avlagt civilingenjörsexamen, vilket i de nybörjarkullar som analyseras nedan motsvarar 8 725 personer.

Studenter som inte har avlagt civilingenjörsexamen.

	Kvinnor %	Män %	Båda könen %
1. Reg. på samma samtliga terminer	9	14	13
2. Reg. på samma inkl. uppehåll	21	26	24
3. Bytt studieinriktning	55	37	41
4. Lämnat högskolan	9	15	14
5. Övrigt	6	9	8
Totalt	100	100	100
Totalt antal	1 990	6 735	8 725

Som tabellen visar har en stor andel bland de nybörjare som inte har tagit ut civilingenjörsexamen börjat studera något annat i högskolan i stället. Nästan lika stor andel var dock fortfarande registrerade på utbildningen i ett sent skede, med eller utan uppehåll. Dessa studenter kan på goda grunder antas vara helt eller så gott som färdigutbildade, men de har alltså inte tagit ut någon examen (jämför avsnittet *Fyra yrkesexamina med långa studietider*). De flesta av dem som har haft uppehåll från civilingenjörsstudierna för att sedan återkomma, har under en eller flera terminer befunnit sig utanför högskolan. Det är inte alls lika vanligt att studenterna har gjort uppehåll för att studera annat i högskolan.

En betydligt större andel av kvinnorna än av männen har lämnat civilingenjörsutbildningen för att i stället påbörja andra högskolestudier. Män verkar å andra sidan i något större utsträckning än kvinnor vara registrerade på civilingenjörsutbildningen i ett sent skede – utan att avlägga examen – och de verkar också lämna högskolan i lite högre grad än kvinnor.

De allra flesta som har lämnat civilingenjörsprogrammet för andra högskolestudier har gjort det efter programmets två första terminer. Ungefär tre

fjärdedelar började på ett annat program, och en fjärdedel började studera på fristående kurser – i huvudsak inom ämnesområdet humaniora och teologi. Det är stora skillnader mellan könen vad gäller vilken utbildning studenterna har bytt till. Medan männen till stor del har gått över till högskoleingenjörsprogrammet, har kvinnorna inte dragits till något särskilt program på det sättet.

Uppgifterna ovan sammanfaller väl med uppgifter om annan examen. Bland dem som inte avlagt civilingenjörsexamen har drygt en fjärdedel tagit någon annan examen. Bland kvinnorna har 41 procent en annan examen, och motsvarande siffra för männen är 23 procent. Högskoleingenjörsexamen är vanligast – beroende på att så många män har tagit en sådan – följt av magisterexamen inom juridik eller samhällsvetenskap.

Högskoleingenjörsexamen

Högskoleingenjörstudien motsvarar sex terminers studier. Av nybörjarna på utbildningen har totalt sett 37 procent avlagt högskoleingenjörsexamen. Andelen examinerade är inte riktigt lika låg bland kvinnorna (42 procent) som bland männen (35 procent). Totalt sett är det alltså 63 procent av nybörjarna som inte har tagit examen, och som därmed ingår i nedanstående analys. Det handlar också om ett stort antal individer: 20 158 personer.

Studenter som inte har avlagt högskoleingenjörsexamen.

	Kvinnor %	Män %	Båda könen %
1. Reg. på samma samtliga terminer	49	49	49
2. Reg. på samma inkl. uppehåll	9	11	10
3. Bytt studieinriktning	22	16	18
4. Lämnat högskolan	13	15	15
5. Övrigt	6	9	8
Totalt	100	100	100
Totalt antal	4 447	15 711	20 158

Nästan hälften (49 procent) av de nybörjare som inte har avlagt högskoleingenjörsexamen har varit registrerade på ett högskoleingenjörsprogram under programmets hela studietid. De har alltså varit registrerade på högskoleingenjörsprogrammet under sex terminer i rad. Det är rimligt att tro att dessa studenter helt eller nästan helt har fullföljt sin utbildning.

Dessutom har flera studenter varit registrerade på utbildningens sjätte termin (eller en eller två terminer senare), men med uppehåll från studierna. Räknar man också med dessa studenter uppgår andelen som – troligen – helt eller nästan helt har slutfört högskoleingenjörstudien till närmare 60 procent av dem som inte tagit examen (jämför avsnittet *Fyra yrkesexamina med långa studietider*).

Ungefär en fjärdedel av dessa studenter som varit registrerade på utbildningen under samtliga terminer har tagit en teknisk kandidatexamen istället

för en högskoleingenjörsexamen. Teknisk kandidatexamen är alltså den examen som studenterna kan välja att avlägga istället för en högskoleingenjörsexamen. Dessa två examina kan tas ut på samma meriter. En majoritet i den här gruppen har dock ingen examen alls, vilket tyder på att många studenter helt enkelt inte bryr sig om att ta ut sin examen även om de är färdigutbildade, alternativt att de inte bryr sig om att slutföra de sista poängen som återstår till en examen.

Ungefär en femtedel av de studenter som inte har avlagt högskoleingenjörsexamen har påbörjat andra studier i stället. Det är en något högre andel av kvinnorna än av männen som har bytt studieinriktning. Vanligast är civilingenjörsutbildning, naturvetenskapliga program och program inom juridik och samhällsvetenskap. Männen väljer i större utsträckning civilingenjörsutbildning som alternativ till högskoleingenjörsutbildningen, och kvinnor väljer i större utsträckning lärarutbildning.

Bland dem som inte har avlagt högskoleingenjörsexamen är det alltså ändå så att en fjärdedel av männen och en tredjedel av kvinnorna har avlagt någon annan examen. Både bland män och bland kvinnor dominerar olika tekniska examina. Teknisk kandidatexamen är absolut vanligast, vilket inte är så konstigt eftersom man alltså kan avlägga en sådan på samma meriter som högskoleingenjörsexamen. Civilingenjörsexamen och teknisk magisterexamen är också ganska vanliga.

Nybörjarna på högskoleingenjörsprogram har inte lämnat högskoleutbildningen i någon större utsträckning, åtminstone inte jämfört med andra utbildningar. Andelen som har lämnat högskolan är nämligen lika stor bland de oexaminerade från högskoleingenjörsprogram som bland oexaminerade från andra yrkesexamensprogram. Det är heller inte några skillnader mellan män och kvinnor.

Juristexamen

För en juristexamen (tidigare juris kandidatexamen) krävs nio terminers studier. I likhet med andra lika långa utbildningar utelämnas här nybörjarna från hösten 2002 ur analysen, eftersom de fram till mättillfället 2007/08 har haft kort tid på sig att avlägga examen.

Bland nybörjarna på juristutbildningen har 64 procent avlagt en juristexamen (67 procent bland kvinnorna och 60 procent bland männen). Totalt sett har alltså 36 procent av nybörjarna – vilket motsvarar 1 418 personer – inte avlagt juristexamen, och återfinns därmed i nedanstående analys.

Studenter som inte har avlagt juristexamen.

	Kvinnor %	Män %	Båda könen %
1. Reg. på samma samtliga terminer	9	8	8
2. Reg. på samma inkl. uppehåll	17	20	18
3. Bytt studieinriktning	52	43	47
4. Lämnat högskolan	15	19	17
5. Övrigt	8	11	9
Totalt	100	100	100
Totalt antal	729	689	1 418

Den vanligaste orsaken till att studenterna inte avlägger juristexamen verkar vara att de byter studieinriktning. Närmare hälften av dem som inte har avlagt juristexamen har nämligen påbörjat andra högskolestudier. Det är en större andel bland kvinnorna än bland männen som byter studieinriktning.

En stor andel av bytena till andra studier sker efter de första två terminerna på juristprogrammet. Vanligast är att studenterna byter till andra program inom ämnesområdet juridik och samhällsvetenskap, eller till fristående kurser inom ämnesområdet humaniora och teologi. Detta stämmer bra överens med om man ser till dem som har avlagt en annan examen. Bland dessa har drygt hälften avlagt en kandidatexamen, magisterexamen eller annan examen inom ämnesområdet juridik och samhällsvetenskap. Totalt sett har en tredjedel av dem som inte avlagt juristexamen avlagt någon annan examen. Både bland män och bland kvinnor som byter studieinriktning är det vanligast att byta till andra program inom juridik och samhällsvetenskap. Bland kvinnorna är det dock också vanligt att byta till program inom medicin och vård.

Drygt en fjärdedel av juriststudenterna som inte har avlagt examen är fortfarande registrerade på programmets nionde, tionde eller elfte termin. De är därmed kvar på utbildningen efter lång tid, utan att ha avlagt examen. Vanligast är att studenter som är registrerade i ett så sent skede av utbildningen har en eller flera terminers uppehåll från programmet. Uppehållen består framför allt av aktiviteter utanför högskolan, det vill säga att studenten inte har varit registrerad i högskolan under dessa perioder.

Det finns också ett antal studenter som samtidigt som de har avbrutit juriststudierna har avbrutit sina högskolestudier helt och hållet. En sjättedel av studenterna har på detta sätt lämnat högskolan och inte senare kommit tillbaka. Det är något vanligare bland männen än bland kvinnorna att lämna högskolan.

Psykologexamen

Psykologutbildningens studietid motsvarar tio terminer. Det gör att de som började på utbildningen hösten 2002 har haft mycket kort tid på sig att slutföra utbildningen innan mättillfället (2007/08). Därför har nybörjarna från hösten 2002 tagits bort ur analysen nedan.

Examensfrekvensen på psykologexamensprogrammet är 78 procent (81 procent bland kvinnor och 73 procent bland män). Det är alltså 22 procent av programmets nybörjare som inte avlägger en psykologexamen. I de årskullar som analyseras nedan motsvarar det 176 personer.

Studenter som inte har avlagt psykologexamen.

	Kvinnor %	Män %	Båda könen %
1. Reg. på samma samtliga terminer	10	28	17
2. Reg. på samma inkl. uppehåll	10	7	9
3. Bytt studieinriktning	47	35	42
4. Lämnat högskolan	27	24	26
5. Övrigt	7	6	6
Totalt	100	100	100
Totalt antal	105	71	176

Som tabellen ovan visar har den största andelen av de oexaminerade psykologstudenterna bytt inriktning på sina studier. Det är en mycket större andel bland kvinnorna än bland männen som har lämnat psykologprogrammet för att studera något annat i stället. De flesta som har bytt studieinriktning har bytt till andra programstudier. Program inom ämnesområdet juridik och samhällsvetenskap eller inom medicin och vård är vanliga, dvs. program som ligger ämnesmässigt nära psykologutbildningen. Detta gäller både män och kvinnor.

Studenternas byten av studieinriktning återspeglas i deras uttag av annan examen. Av dem som inte har avlagt psykologexamen har 29 procent avlagt någon annan examen. Vanligast är kandidat- och magisterexamen inom ämnesområdet juridik och samhällsvetenskap samt olika yrkesexamina inom medicin och vård. Det verkar finnas en viss övergång från psykologprogrammet till läkarprogrammet, vilket manifesteras i att flera före detta psykologstudenter har avlagt en läkarexamen.

Ungefär en fjärdedel av de oexaminerade psykologstudenterna har fortsatt att vara registrerade på psykologutbildningen, med eller utan uppehåll från programmet. Bland männen är det en större andel än bland kvinnorna. Eftersom psykolog är ett legitimationsyrke är det inte troligt att studenter genomför hela utbildningen utan att ta ut sin examen. Det troliga är därför att dessa studenter inte har klarat hela utbildningen, men det är samtidigt rimligt att anta att de endast har en liten del ej avklarade poäng eftersom så pass många har varit registrerade under programmets samtliga terminer.

Det är betydligt större andel av männen än av kvinnorna som fortsätter att vara registrerade på psykologutbildningen. Bland männen som inte har tagit examen har dessutom många varit registrerade samtliga terminer utan några uppehåll från programmet. Det handlar förvisso om ett begränsat antal individer (20 personer), men det är ändå förvånande att en så hög andel av de ej examinerade männen har varit registrerade på programmet under samtliga

terminer. Innebär det att det finns en alternativ karriärväg för psykologutbildade – framför allt män – som inte kräver legitimation och därmed avlagd examen?

Av dem som fortfarande är registrerade på psykologprogrammet men har gjort uppehåll i studierna, har uppehållet oftast bestått i aktiviteter utanför högskolan. Studenterna har alltså inte varit registrerade i högskolan under dessa terminer.

En så stor del som en fjärdedel av studenterna har lämnat både psykologutbildningen och högskolestudierna. Detta är något förvånande eftersom psykologprogrammet tillhör en av de mest eftersökta utbildningarna i högskolan. Liksom för övriga utbildningar som redovisas här sker många av avhoppet efter en eller två terminer.

Röntgensjuksköterskeexamen

Röntgensjuksköterskeexamen infördes som yrkesexamen år 2001, och därför finns uppgifter enbart för nybörjare höstterminen 2002. Det innebär att analysen nedan bygger på ett litet antal individer. Att det är fråga om ganska få individer och dessutom endast en nybörjarårskull gör att resultatet av analysen bör tolkas med försiktighet.

Antalet män är så få att varje individ motsvarar mer än fem procentenheter i den gruppen. Därför redovisas inte de oexaminerade röntgensjuksköterskorna uppdelat på kön.

Såsom redovisats i avsnittet *Examensfrekvens* har 62 procent av nybörjarna avlagt en röntgensjuksköterskeexamen. Detta kan jämföras med sjuksköterskeutbildningen som har en examensfrekvens på 85 procent och specialistsjuksköterskeexamen som har en examensfrekvens på 79 procent.

Studenter som inte har avlagt röntgensjuksköterskeexamen.

	Män och kvinnor %
1. Reg. på samma samtliga terminer	10
2. Reg. på samma inkl. uppehåll	4
3. Bytt studieinriktning	45
4. Lämnat högskolan	35
5. Övrigt	6
Totalt	100
Totalt antal	69

Bland dem som började på röntgensjuksköterskeutbildningen hösten 2002 och som inte har avlagt examen, har närmare hälften bytt studieinriktning. Nästan samtliga som har bytt studieinriktning har gjort det efter en eller två terminers studier. De allra flesta har bytt till sjuksköterskeprogram.

Mer än en tredjedel har lämnat både röntgensjuksköterskeutbildning och högskoleutbildning överhuvudtaget. Också bland dessa har de flesta lämnat utbildningen efter en eller två terminers studier.

Det finns också ett mindre antal som har fortsatt att vara registrerade på utbildningen. Eftersom röntgensjuksköterska är ett legitimationsyrke har dessa personer troligtvis inte fullgjort utbildningen helt och hållet. Dock kan man misstänka att de bara har lite kvar på utbildningen, då de flesta har varit registrerade på röntgensjuksköterskeutbildningen i sex terminer eller mer.

Socionomexamen

Utbildningen till socionom omfattar sju terminers studier. Bland nybörjarna har 75 procent avlagt examen (78 procent bland kvinnorna och 60 procent bland männen). Det är alltså 25 procent av nybörjarna som inte har avlagt en socionomexamen, vilket i de årskullar som analyseras här motsvarar 1 001 personer.

Studenter som inte har avlagt socionomexamen.

	Kvinnor %	Män %	Båda könen %
1. Reg. på samma samtliga terminer	28	27	27
2. Reg. på samma inkl. uppehåll	13	9	12
3. Bytt studieinriktning	29	24	28
4. Lämnat högskolan	23	29	24
5. Övrigt	7	12	9
Totalt	100	100	100
Totalt antal	749	252	1 001

Bland dem som har lämnat socionomutbildningen utan att avlägga examen, är det inte så stora skillnader mellan män och kvinnor. De verkar ha ett tämligen likartat beteendemönster.

Drygt en fjärdedel (27 procent) av de studenter som har påbörjat men inte avslutat en socionomutbildning har varit registrerade på utbildningen under programmets hela studietid. Dessa studenter har med största sannolikhet därmed också förvärvat en hel – eller nästan en hel – socionomutbildning. Därtill har lite mer än en tiondel av studenterna haft olika uppehåll från utbildningen men ändå varit registrerade på den i ett sent skede, vilket tyder på att de har för avsikt att avsluta socionomstudierna.

En hel del av studenterna har bytt inriktning på högskolestudierna, och har därmed lämnat socionomutbildningen. De allra flesta som har bytt studieinriktning har gjort det efter en eller två terminer. Vanligast är byten till program inom ämnesområdet juridik och samhällsvetenskap, program inom medicin, odontologi och vård samt kurser inom ämnesområdet humaniora och teologi. Det är inget särskilt yrkesexamensprogram som studenterna byter till i större utsträckning än något annat, utan de har bytt till en mängd olika utbildningar. En lika spretig bild ges när man ser till vilka andra examina studenterna har avlagt. Totalt sett har 17 procent av dem som inte har avlagt socionomexamen i stället avlagt någon annan examen. Vanligast är lärarexamen samt examen inom juridik och samhällsvetenskap.

Det är också vanligt att socionomstudenter som inte har avlagt examen helt har lämnat högskolan. Precis som bland dem som byter studieinriktning sker de flesta avbrotten från utbildningen efter en eller två terminer.

Studie- och yrkesvägledarexamen

Utbildningen till studie- och yrkesvägledare är i normalfallet sex terminer lång. Examensfrekvensen bland nybörjarna är 76 procent (79 procent bland kvinnorna och 59 procent bland männen). Det är alltså 24 procent av nybörjarna som inte har avlagt studie- och yrkesvägledarexamen, vilket motsvarar 242 personer i de nybörjarårskullar som studeras här.

Studenter som inte har avlagt studie- och yrkesvägledarexamen.

	Kvinnor %	Män %	Båda könen %
1. Reg. på samma samtliga terminer	31	25	29
2. Reg. på samma inkl. uppehåll	6	6	6
3. Bytt studieinriktning	28	22	26
4. Lämnat högskolan	29	35	31
5. Övrigt	6	12	8
Totalt	100	100	100
Totalt antal	174	68	242

Det verkar vara vanligt att studenter på studie- och yrkesvägledarprogram är helt eller nästan färdigutbildade utan att de avlägger examen. Mer än en tredjedel av nybörjarna på studie- och yrkesvägledarprogram var registrerade på programmet under dess sista termin eller en eller två terminer därefter. Nästan alla av dessa hade varit registrerade på programmets samtliga terminer utan uppehåll.

Lika vanligt är det dock att studenterna har lämnat högskolan helt och hållet. Bland männen är det en större andel än bland kvinnorna. Nästan alla som har avbrutit utbildningen utan att därefter komma tillbaka till högskolan har lämnat studie- och yrkesvägledarutbildningen efter den första eller den andra terminen.

Samma mönster, dock inte riktigt lika markant, gäller för dem som avbrutit studie- och yrkesvägledarutbildningen för att de har bytt studieinriktning. Också bland dessa sker nämligen avbrotten vanligtvis efter en eller två terminer. Det är ungefär en fjärdedel av de studenter som inte har avlagt studie- och yrkesvägledarexamen som har bytt studieinriktning. De flesta – ungefär tre fjärdedelar – som bytt studieinriktning har börjat på någon annan programutbildning, vanligtvis inom undervisnings- eller vårdområdet. Det är endast ett fåtal som har avlagt en examen.

Sjuksköterskeexamen

Sjuksköterskeutbildningen får här stå för en motsats till de övriga utbildningar som har redovisats här. Den är alltså en utbildning med hög examensfrekvens.

Av nybörjarna har 85 procent tagit sjuksköterskeexamen (86 procent bland kvinnorna och 79 procent bland männen). Poängen med att redovisa sjuksköterskeutbildningen är att se om något skiljer utbildningar med hög examensfrekvens från utbildningar med lägre examensfrekvens, med avseende på vad de oexaminerade studenterna gör i stället.

Sjuksköterskeutbildningen är också en av högskolans antalsmässigt största utbildningar, vilket gör att även om det är en liten andel av nybörjarna som inte avlägger examen är det ändå ett tillräckligt stort antal för att kunna ligga till grund för en tillförlitlig analys. Det är alltså bara 15 procent av nybörjarna som inte har avlagt sjuksköterskeexamen, men det motsvarar ändå 1 498 individer.

Studenter som inte har avlagt sjuksköterskeexamen.

	Kvinnor %	Män %	Båda könen %
1. Reg. på samma samtliga terminer	9	10	9
2. Reg. på samma inkl. uppehåll	8	8	8
3. Bytt studieinriktning	28	26	28
4. Lämnat högskolan	44	44	44
5. Övrigt	11	13	11
Totalt	100	100	100
Totalt antal	1 197	301	1 498

Nästan hälften av dem som inte har avlagt sjuksköterskeexamen har lämnat högskolan helt och hållet. För dessa studenter är alltså inte fortsatt högskoleutbildning något alternativ. De allra flesta lämnar utbildningen efter en eller två terminer. Det är en lika stor andel av männen som av kvinnorna som på detta sätt lämnar högskolestudierna i samband med att de lämnar sjuksköterskeutbildningen.

Det är också ganska vanligt att studenterna byter studieinriktning och börjar på en annan utbildning i stället. Drygt en fjärdedel av de oexaminerade har lämnat sjuksköterskeutbildningen och börjat studera något annat i stället. Många av studenterna har börjat på lärarutbildningar eller på andra utbildningar inom området vård och omsorg, medicin samt odontologi. En fjärdedel av dem som inte har avlagt sjuksköterskeexamen har avlagt någon annan examen istället. Examina inom vård och omsorg samt inom medicin och odontologi – både yrkesexamina och generella examina – utgör tillsammans med lärarexamina den största delen. Bland männen valde de allra flesta en annan yrkesexamen inom medicin, medan det bland kvinnorna varierade mer.

Eftersom sjuksköterska är ett legitimationsyrke är det inte förvånande att det bara är en liten andel som har varit registrerade på utbildningen under alla terminer utan att ha avlagt examen. För att få legitimation och därmed kunna arbeta inom yrket krävs ju att färdigutbildade studenter avlägger sin examen.

Det är heller inte särskilt vanligt att studenterna är kvar på utbildningen i ett sent skede men har tagit studieuppehåll som förlängt utbildningstiden. Av dem som har uppehåll i utbildningen har nästan alla uppehåll från högskolestudier över huvud taget.

Lärarexamen

Hösten 2001 startade en ny lärarutbildning. Åtta olika lärarexamina ersattes då av en enda lärarexamen, och utbildningen varierar mellan sex och elva terminer beroende på vilken inriktning studenterna väljer på sina studier. Ur uppföljningssynpunkt medför det vissa svårigheter som gör att lärarutbildningen inte går att följa upp på samma sätt som övriga utbildningar.

För två år sedan gjordes dock en särskild uppföljning av lärarutbildningen.⁷ Slutsatserna från denna uppföljning sammanfattas här, för att på detta sätt ändå ge en bild av de studenter som påbörjat lärarutbildningen men inte har avlagt en lärarexamen. Uppföljningen gjordes utifrån ett datamaterial som såg annorlunda ut än det datamaterial som vi har använt i denna rapport för att följa upp de andra utbildningarna. Därför går inte uppgifterna för lärarutbildningen att direkt jämföra med uppgifter från övriga utbildningar som finns redovisade här.

Nästan en fjärdedel av dem som började på utbildningen mellan hösten 2001 och våren 2005 hade varken avlagt examen eller varit registrerade på utbildningen de tre senaste terminerna före mättillfället (höstterminen 2006). Män hade avbrutit studierna i större utsträckning än kvinnor, och unga studenter i större utsträckning än äldre studenter.

Till viss del hänger dessa skillnader samman med att män och unga studenter i högre grad finns på lärarutbildningens inriktningar mot senare år. Det är nämligen stora skillnader mellan lärarutbildningens inriktningar. Studenter på inriktningar mot senare år (dvs. grundskolans senare år och gymnasieskolan) lämnar lärarutbildningen i betydligt högre grad än studenter på inriktningar mot tidigare år (dvs. förskola, förskoleklass och grundskolans tidigare år). Detta kan dock inte förklara hela skillnaden mellan män och kvinnor eller mellan yngre och äldre studenter, utan det verkar finnas verkliga skillnader för dessa grupper.

Av dem som lämnade utbildningen började ungefär hälften på andra utbildningar, och andra hälften lämnade högskolan helt. Det var vanligare bland studenter på inriktningar mot senare år att studera något annat än det var bland studenter på inriktningar mot tidigare år. Över lag gäller dock att de som lämnade utbildningen gjorde det efter en eller två terminer.

Slutsatser

Utifrån analysen av dessa yrkesexamensprogram, som har den gemensamma nämnaren att de är program med en examensfrekvens under 80 procent (med

7. Högskoleverket, *Studenter som inte slutför lärarutbildningen – vart tar de vägen?* Statistisk analys, nummer 2007/03.

undantag för sjuksköterskeutbildningen), kan man dra vissa slutsatser. I analyserna ovan har det ju tydligt framgått att de oexaminerade studenterna skiljer sig åt beroende på vilket program de har börjat på, men det finns vissa mönster som det är intressant att ta fasta på.

- Flera utbildningar har en stor andel studenter som har varit registrerade på hela utbildningen utan att ha tagit en examen. De har troligtvis helt, eller nästan helt, fullgjort utbildningen. Det tydligaste exemplet på detta är högskoleingenjörsutbildningen som också är en av de utbildningar som har lägst examensfrekvens. En liten andel av de studenter som inte har avlagt högskoleingenjörsexamen har förvisso tagit en teknisk kandidatexamen i stället, men för många högskoleingenjörstudenter verkar alltså ett examensbevis inte vara av någon större betydelse. Examensfrekvens är sålunda inte ett särskilt bra mått på hur stor andel av nybörjarstudenterna på högskoleingenjörsprogram som har genomgått utbildningen. I hög grad gäller detta också för socionom- samt studie- och yrkesvägledarutbildningarna.
- Det finns några program där många av studenterna fortsätter att vara registrerade på utbildningen men har ett eller flera uppehåll från studierna. För dessa utbildningar är examensfrekvensens värde som mått på genomförd utbildning svårbedömt. Studenterna är förvisso kvar på utbildningen i ett sent skede, men det är samtidigt svårt att säga i vilken mån de genomför utbildningen. Tydligt är i alla fall att de tar lång tid på sig att slutföra studierna (om de nu alls avslutar dem). Det typiska exemplet är arkitektutbildning, men detta gäller även för civilingenjörsutbildning, agronomutbildning och juristutbildning. Gemensamt för dessa fyra utbildningar är att de har en hög andel studenter som delvis har studerat utomlands, något som antagligen ligger bakom en stor del av studieuppehållen.⁸
- Fyra utbildningar som leder till legitimationsyrken har en examensfrekvens under 80 procent: apotekarutbildning, biomedicinsk analytikerutbildning, psykologutbildning och röntgensjuksköterskeutbildning. Studenter som inte har avlagt examen har framför allt bytt inriktning på studierna eller har lämnat högskolan helt och hållet. Endast en liten andel har varit registrerad på utbildningen under lång tid utan att ta examen. (Dock verkar männen på psykologutbildningen ha ett något annat beteende.) På så sätt liknar dessa utbildningar också sjuksköterskeutbildningen som är en utbildning med hög examensfrekvens. För legitimationsutbildningar verkar alltså examensfrekvens vara ett relevant mått då de flesta oexaminerade har lämnat utbildningen.
- Genomgående för alla program är att det finns vissa skillnader mellan män och kvinnor som inte tar examen. En skillnad är att männen lämnar högskolestudierna helt och hållet i högre grad än kvinnorna, medan kvin-

8. Se vidare Statistiska centralbyrån, statistiskt meddelande UF 20 SM 0901 *Internationell mobilitet i högskolan läsåret 2007/08*.

norna i högre grad byter studieinriktning. För kvinnorna verkar alltså högskoleutbildning i sig vara viktigt, medan männen till större del väljer aktiviteter som ligger utanför högskolevärlden. En annan skillnad gäller dem som byter inriktning på studierna. När kvinnorna byter studieinriktning väljer de mellan en mängd andra alternativ medan män oftast fortsätter inom samma ämnesområde som de började på. Detta stämmer också överens med hur det ser ut i högskolan överhuvudtaget, där kvinnorna finns på ett mycket bredare spektrum av ämnesområden än männen.

- De flesta som lämnar en utbildning gör det relativt tidigt i utbildningen: efter en eller två terminer. Det gäller både dem som lämnar utbildningen för att studera något annat och dem som lämnar högskolan helt. Studenterna verkar alltså vara ganska snabba med att inse att de av olika anledningar har gjort felval. På de flesta utbildningar är det ungefär en sjättedel av de oexaminerade studenterna som har lämnat högskolestudier helt och hållet. På utbildningarna till röntgensjuksköterska, studie- och yrkesvägledare, psykolog och socionom har dock en högre andel än så helt avbrutit högskolestudierna.

Generella program och fristående kurser

Hittills har genomströmning och studiemönster inom yrkesexamensprogrammen redovisats och diskuterats. Men en stor andel, 57 procent av helårsstudenterna läsåret 2007/08, läser inte på yrkesexamensprogram, utan bedriver sina studier på generella program (program som leder till en generell examen) eller på fristående kurser. Det finns därför behov av att också fånga genomströmningen eller åtminstone studiemönstren inom denna typ av studieformer. Dessvärre har vi över lag betydligt sämre kunskap om studenter på fristående kurser och på generella program.

Uppdraget från regeringen har inte uttryckligen efterfrågat någon särskild redovisning eller analys av genomströmning för fristående kurser och generella program. Eftersom tidigare uppföljningar av genomströmning delvis inkluderat dessa studieformer och eftersom ett ganska stort antal studenter läser i dessa studieformer har vi ändå ansett det betydelsefullt att också redovisa och diskutera de särskilda problem som finns med uppföljning av studenter på fristående kurser och generella program. Vi har också försökt följa upp studenter på fristående kurser och generella program på delvis nya sätt, men undersökningen syftar snarare till att lyfta fram några övergripande problem med sådana uppföljningar och därigenom identifiera utvecklingsbehov i statistiken än till att ge förslag på framtida uppföljningsmodell och mått.

Genomströmningsmåttens särskilda svagheter vid uppföljning av generella program och fristående kurser

Svagheterna med tidigare uppföljningar av genomströmning har redan diskuterats i inledningen av rapporten. Det kan dock finnas skäl att åter diskutera ett par särskilda problem vad gäller uppföljningen av studenter på generella program och fristående kurser.

De mått som använts för uppföljning av genomströmning är inte särskilt väl anpassade för uppföljning av studenter som läser på generella program och ännu mindre för uppföljning av studenter som läser på fristående kurser. De olika måtten har olika svagheter i uppföljningen av studier på generella program och fristående kurser, och problemens art varierar också mellan grupperna, dvs. studenter på generella program respektive studenter på fristående kurser.

Uppföljning ett visst antal år efter påbörjad utbildning

I kapitlet *Hittills använda mått på genomströmning* redogörs närmare för metoden att stämna av studenternas prestation ett antal år efter påbörjad utbild-

ning och också för de förändringar och särskilda problem som följde av 1993 års reform.

Det finns två övergripande problem med uppföljning ett visst antal år efter påbörjad utbildning med avseende på generella program och fristående kurser. Det första problemet rör definitionen och identifikation av en relevant *population*. Det andra problemet handlar snarare om att grupper som kan urskiljas i statistiken – studenter som läser fristående kurser – döljer studentgrupper med olika *avsikter* med sina studier.

Lösningen på det första av ovanstående problem blev att följa upp *alla* studenter som var *högskolenyborjare* ett visst år och mäta andelen som tagit examen efter ett visst antal år. Det innebar att problemet med att urskilja nyborjare på generella program eller fristående kurser undveks genom att välja att studera den mer lättåtkomliga populationen högskolenyborjare. Det introducerade dock två nya ”populationsproblem”. Å ena sidan inkluderar uppföljningen en alltför stor population – alla högskolenyborjare. Å andra sidan exkluderar uppföljningen sådana studenter som någon gång tidigare läst i högskolan och som återkommer för att komplettera sin utbildning, för att fortbilda sig eller för att ombilda sig.

Bytet av population till högskolenyborjare löste inte det andra problemet att uppföljningen inkluderar studenter med olika avsikter – såväl nyborjare med avsikt att avlägga examen som nyborjare som hade för avsikt att enbart läsa en eller några fristående kurser. Inte heller den uppdelning av högskolenyborjarna på kurs- respektive programstudenter som funnits i redovisningen av genomströmning sedan 2005 löser det problemet fullt ut, även om det innebär en förbättring. Problemet att det *inom* gruppen kursstudenter döljer sig studentgrupper med olika avsikter gällande examen kvarstår dock.

Att följa upp genomströmningen genom examensfrekvens ett visst antal år efter påbörjad utbildning ger en missvisande bild när populationen innehåller många studenter som aldrig haft för avsikt att avlägga någon examen. Uppgiften om avklarade poäng ett visst antal år efter påbörjad utbildning, som också använts vid tidigare uppföljningar, fångar bättre en studentgrupp med varierande avsikter med studierna. De tolkningsproblem som tidigare beskrivits gäller dock dessvärre också denna uppgift. När uppföljningen redovisar hur stor andel av studenterna som inom ett antal år klarat 60 högskolepoäng tenderar tolkningen att bli att dessa *endast* klarat 60 högskolepoäng efter ett visst antal år, när det här förstås kan handla om studenter som haft till avsikt att enbart läsa fristående kurser i ett års tid vilket summerar till 60 högskolepoäng oavsett hur lång tid efter man mäter.

Studietider – brutto och netto

Studietider är kanske ännu mer problematiskt som genomströmningssmåt när det gäller studenter på generella program och på fristående kurser, eftersom det finns stora problem vad gäller beräkningen av såväl brutto- som nettostudietider för studenter som tar en generell examen.

Uppföljning av studenter som avlägger generella examina enligt metoden att redovisa brutto- och nettostudietider försvåras också av mättekniska problem att identifiera såväl populationer som studiebetende.

Yrkesexamensstudenterna följs upp genom att man utgår från tidpunkten då studenterna var programnybörjare på respektive yrkesexamensprogram som startpunkt för studierna. Som vi redan tidigare nämnt finns inte motsvarande uppgift för studenter som avlägger en generell examen. Det är helt enkelt inte möjligt att identifiera vilka som är *programnybörjare* på generella program (och ännu mindre på fristående kurser förstås). I stället har brutto- och nettostudietider för generella examensstudenter som startpunkt haft den termin då studenten var högskolenybörjare, dvs. för första gången registrerad i högskolan. Det innebär att studenter som avlägger en generell examen får en studietid med startpunkt då de för första gången var registrerade i högskolan, oavsett i vilken form de påbörjade studierna (på generella program, yrkesexamensprogram eller fristående kurser).

Dessutom beräknas studietider på olika sätt (och mindre precist) för generella examensstudenter jämfört med yrkesexamensstudenter. Uppehållsterminer kan nämligen preciseras gällande yrkesexamensprogram till att gälla alla terminer då studenten inte är registrerad på yrkesexamensprogrammet. Studier utanför programmet – på fristående kurser eller annat – räknas därmed inte in i nettostudietiden. För generella examensstudenter har denna precisering varit omöjlig att göra, och därför definieras uppehållsterminer som sådana då studenten inte varit registrerad i högskolan över huvud taget. Studier ”vid sidan av” programmet – på fristående kurser eller annat – inkluderas därmed i nettostudietiderna för generella programstudenter.

Problemet att uppskatta studietider – såväl netto som brutto – för generella examensstudenter får förstås till följd att det råder en stor osäkerhet om vad man faktiskt fångar när man försöker följa upp genomströmning. Både brutto- och nettostudietiderna riskerar att överskattas genom ovanstående metod, men det är osäkert hur mycket överskattning det är frågan om, om netto- och bruttotiderna överskattas lika mycket och om hur överskattningarna fördelar sig på individer. Dessutom gör de olika mätmetoderna att uppföljning av yrkesexamensprogram och generella program inte låter sig jämföras på något tillförlitligt vis.

Olika grupper av studenter – olika problem

Sammanfattningsvis är det inte meningsfullt att följa upp studenter som läser på fristående kurser och på generella program med hjälp av de traditionella genomströmningmått. Delvis har det att göra med att avsikterna hos studenterna är mer svårtolkade, delvis är det en effekt av att studentpopulationerna är statistiskt svårare att avgränsa än vad som är fallet för studenter som läser på yrkesexamensprogram. Grovt sett kan man identifiera tre olika grupper med olika möjligheter och begränsningar för uppföljning:

Studenter på yrkesexamensprogram

- Tydlig avsikt med studierna (examen)
- Tydlig startpunkt (programnybörjare)
- Tydligt studiemönster (uppehåll/avbrott från programmet)
- Tydlig slutpunkt (examen från programmet)

Studenter på generella program

- Tydlig avsikt med studierna (examen)
- Otydlig – inte heltäckande och samtidigt alltför inkluderande – startpunkt (högskolenybörjare)
- Otydliga studiemönster (begränsade uppgifter om uppehåll/avbrott från programmet)
- Otydlig – oprecis – slutpunkt (generell examen, vilken som helst, inte nödvändigtvis kopplad till programmet)

Studenter på fristående kurser

- Otydlig avsikt med studierna (inte nödvändigtvis examen) – stor variation med avseende på avsikter inom gruppen
- Otydlig – inte heltäckande och samtidigt alltför inkluderande – startpunkt (högskolenybörjare)
- Otydliga studiemönster (begränsad/ingen information om uppehåll/avbrott)
- Otydlig – oprecis/ingen – slutpunkt

Det torde framgå med önskvärd tydlighet av ovanstående att det är en stor utmaning att följa upp genomströmning (och även annat studiebetende) bland studenter på generella program och fristående kurser. För att sammanfatta resonemangen så här långt finns det alltså framför allt två övergripande problem.

Det första handlar om svårigheterna att ta hänsyn till studenternas varierande *avsikter* med studierna. Det är för uppföljning av studenter på fristående kurser som detta ställer till med störst problem. Inom denna grupp finns erfarenhetsmässigt ett stort antal studenter som inte har för avsikt att ta någon examen, vilket gör examensfrekvens till ett ganska ointressant mått. Med detta i åtanke blir förstås en samlad uppföljning av studenter oavsett studieform djupt problematisk. Det finns därför starka skäl att framgent göra uppföljningar som skiljer mellan kurs- och programstudenter.

Det andra problemet är av mer mätteknisk karaktär. Det handlar om att vi i statistiken har mycket sämre möjligheter att fånga alla fristående kurser och generella program, vilket i sin tur leder till stora svårigheter med att avgränsa *populationerna* som bör följas upp. Vi har helt enkelt svårt att identifiera studenter som påbörjar och följer utbildningar i form av generella program och fristående kurser oavsett vilken slutpunkt de har tänkt sig. Det finns inga statistiska kategorier för nybörjare på generella program eller fristående kurser

i nuläget. Från och med läsåret 2007/08 registreras emellertid uppgifter om nybörjare på kandidatprogram, magisterprogram och masterprogram, men i jämförelse med uppgiften om nybörjare på yrkesexamensprogram är det fortfarande en relativt oprecis uppgift. En student kan till exempel definieras som nybörjare på ett civilingenjörsprogram även om hon eller han tidigare varit nybörjare på ett högskoleingenjörsprogram. En student som påbörjar ett kandidatprogram inom humaniora, men sedan byter inriktning på sina studier och istället påbörjar ett kandidatprogram inom teknik betraktas som nybörjare på kandidatprogram enbart vid det första tillfället. Det är möjligt – och kanske önskvärt – att utveckla statistiken mer på detta område, men det går inte att nå samma precision som för yrkesexamensprogrammen. Utbudet av generella program (och ännu mer av fristående kurser) är helt enkelt alltför varierat och omfattande för det.

Undersökning av studenter på generella program och fristående kurser – ett försök till uppföljning

På grund av att studier på fristående kurser och generella program av ovanstående orsaker är svåra att fånga och följa upp i statistiken är kunskapen om genomströmning (och även annat) för studenter på dessa studieformer ganska bristfällig. Av det skälet har vi försökt att få en något bättre bild av studiemönstren på fristående kurser och generella program. Problemen med studentgruppernas varierande avsikter och med svårigheterna att avgränsa populationer kvarstår emellertid, och någon entydig metod för att följa upp genomströmning för studenter på fristående kurser och generella program kan vi inte heller föreslå. Nedan följer en redogörelse såväl för bakgrunden till de olika val vi gjort i vår uppföljning som för resultaten av våra analyser.

Olika studieformer

I vår undersökning har vi valt att dela in studenterna i sådana som över ett antal läsår enbart varit registrerade på fristående kurser och sådana som enbart varit registrerade på generella program.

Det finns emellertid också en ”blandgrupp” – studenter som varit registrerade på både generella program och fristående kurser. Dessa studenter kan både vara sådana som är registrerade på fristående kurs samtidigt som de läser på sitt generella program och sådana som under en period registrerar sig på fristående kurs och en annan period på ett generellt program. Om det enbart var fråga om studenter av den förra typen skulle man kunna argumentera att de borde betraktas som generella programstudenter. Men med tanke på att

gruppen också kan innehålla sådana studenter som bara läser på ett generellt program en kort period och läser en längre period på fristående kurser, har vi valt att behålla gruppen som en "blandgrupp". I mångt och mycket liknar dock gruppen framför allt de generella programstudenterna, men här särredovisas den.

Även om ändrade avgränsningar av populationer de olika läsåren gör tidsmässiga jämförelser svåra, är det intressant att konstatera att det sker en ökning av studenter registrerade enbart på generella program läsåret 2007/08. Detta är det första läsåret med de nya examensbeskrivningarna som beskriver de förväntade studieresultaten (*learning outcomes*) vilket kan förmodas leda till att programstudier blir det vanliga studiemönstret även för generella examina.

Avgränsningar av populationer

En utgångspunkt för vår uppföljning var att försöka utvidga populationen av studenter till att innefatta mer än enbart högskolenyborjare. På så sätt kan man också följa upp sådana studenter som återvänder till högskolan för att vidareutbilda sig, med eller utan avsikt att ta en examen. Vi vet sedan tidigare att många av de fristående kursstudenterna tillhör den senare gruppen. Vi utgick därför från registrerade studenter under ett antal läsår.

Dessutom ville vi följa upp studenter som verkligen bedriver sina studier i dessa två studieformer (tre när man räknar med kombinationsformen), och inte få med studenter som huvudsakligen studerar på yrkesexamensprogram och bara någon termin är registrerade på generellt program eller fristående kurs. Av den anledningen exkluderades alla studenter som någon gång under uppföljningsperioden varit registrerade på yrkesexamensprogram. Kvar fanns alltså tre grupper: studenter som varit registrerade enbart på generella program, studenter som varit registrerade på enbart fristående kurser och studenter som varit registrerade på både generella program och fristående kurser under uppföljningsperioden.

Av registertekniska skäl var det svårt att få efterfrågade uppgifter längre tillbaka än läsåret 2001/02, och detta blev således det första läsåret i vår undersökning. Det senaste läsåret som det fanns tillgängliga uppgifter för var 2007/08 och det blev således undersökningens sista år. För alla läsår följs studenterna upp så långt som möjligt i tiden, dvs. till och med läsåret 2007/08. För att inte fånga samma studenter gång på gång exkluderade vi fr.o.m. läsåret 2002/03 studenter som varit registrerade föregående läsår.

I våra försök att undvika en del av problemen med tidigare uppföljningar har emellertid nya problem tillkommit. Populationerna de olika läsåren är inte likadant definierade, och det går därför inte att uttala sig om utveckling över tid. Det är därför inte heller något gångbart sätt för årligt återkommande uppföljningar. Ju senare läsår uppföljningen gäller i vårt fall, desto större andel högskolenyborjare innehåller populationen. I de tidigare läsåren å andra sidan, särskilt gäller det läsåret 2001/02, kan det ingå många studenter som har omfattande högskolestudier bakom sig. Det får förstås återverkningar både

på hur många högskolepoäng studenterna registrerar sig för och hur många högskolepoäng de klarar av under uppföljningsperioden.

Ju senare läsår i vår uppföljning, desto kortare uppföljningsperiod gäller också. Läsåret 2007/08 gäller uppföljningen endast ett läsår – hur många poäng⁹ studenterna har registrerat sig för och hur många poäng de klarat av under detta enda läsår. Det ger förstås också variationer i utfallet mellan olika läsår.

I de flesta av våra analyser är mönstret ganska likartat oberoende av läsår. Särskilt lika är ”mellanåren” 2002/03, 2003/04 och 2004/05. Eftersom uppföljningsmetoden inte tillåter jämförelser över tid och eftersom denna undersökning bara ska betraktas som ett första försök att fånga mönster som tidigare uppföljningar inte förmått fånga, väljer vi hädanefter att betrakta läsåret 2003/04 som ett typexempel. De analyser och redovisningar som följer gäller alltså enbart studenter som varit registrerade 2003/04, utan att vara registrerade 2001/02–2002/03, uppföljda t.o.m. läsåret 2007/08. Hur många som ingår i denna population och hur den ser ut i köns- och åldersperspektiv redovisas i tabellen nedan.

Studenter läsåret 2003/04 uppföljda t.o.m. 2007/08.

Studieform	Totalt	Kön		Ålder			
		Män	Kvinnor	–20 år	21–24 år	25–34 år	35 år–
Enbart fristående kurser	47 939	16 729	31 210	3 563	4 316	14 989	25 071
Enbart generella program	4 651	2 246	2 405	1 167	1 263	1 275	946
Fristående kurser och generella program	15 723	6 549	9 174	6 302	5 011	2 914	1 496
Totalt	68 313	25 524	42 789	11 032	10 590	19 178	27 513

Närmare 48 000 studenter var registrerade enbart på fristående kurser under perioden, och ytterligare ca 20 000 var registrerade enbart på generella program eller på en kombination av generella program och fristående kurser. Kvinnorna är i klar majoritet, totalt sett är 63 procent kvinnor. Särskilt stor andel kvinnor återfinns bland registrerade enbart på fristående kurser, där 65 procent är kvinnor. Bland registrerade enbart på fristående kurser är också andelen äldre studenter större än inom de övriga grupperna. Över hälften, 52 procent, av studenterna som varit registrerade enbart på fristående kurser var 35 år eller äldre.

9. I vår undersökning har vi genomgående använt oss av högskolepoäng, trots att det inte var infört under de flesta av de år vi analyserar. I statistiken har registreringar och avklarade poäng räknats om efter det nya systemet även bakåt i tiden. Det betyder att en termins studier motsvaras av 30 högskolepoäng i vår redovisning. Vi använder dock *begreppen* högskolepoäng och poäng omväxlande i texten.

Registrerade poäng – en precision av studenternas avsikter

Även om en uppdelning mellan de olika studieformerna, generella program och fristående kurser, förbättrar uppföljningen, så räcker det inte hela vägen för att ta full hänsyn till olika studenters olika avsikter med studierna. Både studenter på generella program och studenter på fristående kurser kan förstås ha avsikten att avlägga en generell examen. En del studenter på fristående kurser (och kanske även en liten del på generella program) har emellertid bara för avsikt att läsa en kortare tid i högskolan.

Studenter på generella program har, som vi flera gånger tidigare konstaterat, sannolikt i stor utsträckning för avsikt att avlägga en generell examen. Därför är examensfrekvens för studenter på generella program en relevant uppgift – problemet är snarare att identifiera *när* studenterna är nybörjare på generella program (och på vilken typ av generellt program). Från läsåret 2007/08 finns uppgifter om nybörjare på generella kandidat-, magister- och masterprogram, vilket innebär att uppföljningen av dessa studenter underlättas. Under den period vi följt upp i vår undersökning har vi dock inte haft uppgifter om nybörjare på generella program, och därför har vi valt att följa upp studenter på generella program enligt samma modell som studenter på fristående kurser – nämligen andel avklarade poäng av det totala antalet poäng man registrerat sig för.

I vår uppföljning av studenter på fristående kurser och generella program har vi försökt att ytterligare precisera studenternas avsikter genom att ta hänsyn till hur många poäng de registrerat sig för under uppföljningsperioden (i aktuellt exempel alltså mellan 2003/04 och 2007/08). Hur många poäng de faktiskt registrerat sig för tolkas (med försiktighet) som ett mått på avsikten med studierna. Det är därmed också en faktor som man bör ta hänsyn till i uppföljningen av genomströmningen. Hur många poäng studenten klarat av måste ställas *i relation till* hur många poäng hon eller han varit registrerad för. Också uppgifter om examensfrekvens är tämligen ointressanta utan uppgift om hur många poäng studenten faktiskt registrerat sig för. Det vore förstås ganska förvånande om en student som bara registrerat sig för fristående kurser under två terminer avlade en kandidatexamen.

Det finns en stor variation i studentgruppen med avseende på hur många poäng studenterna är registrerade för: allt från 0,1 högskolepoäng till över 420. Vi har delat in antalet högskolepoäng studenterna varit registrerade för i tre kategorier: upp till 90,0; 90,1–240,0; över 240. Logiken är att den första kategorin innefattar ett poängantal som inte är tillräckligt för någon generell examen, mellankategorin innehåller däremot tillräckligt poängantal för någon generell examen (från högskoleexamen med minst 120 högskolepoäng till magisterexamen med minst 240 högskolepoäng) och den sista kategorin innehåller poängantal som överstiger vad som har krävts för generella examina. I termer av avsikter skulle det innebära att den första gruppen innehåller studenter utan avsikt att avlägga examen, medan den andra och den tredje gruppen innehåller studenter som kan ha haft avsikt att avlägga examen. Läs-

året 2003/04 såg fördelningen av studenter mellan de olika kategorierna och studieformerna ut som följer:

Antal studenter i olika studieformer efter antal registrerade poäng.

Studieform	Antal registrerade högskolepoäng			Totalt
	-90,0 hp	90,1-240,0	240,1-	
Enbart fristående kurser	42 025	4 924	990	47 939
Enbart generella program	2 157	2 323	171	4 651
Fristående kurser och generella program	1 704	8 114	5 905	15 723
Totalt	45 886	15 361	7 066	68 313

Mönstret skiljer sig mellan de olika studieformerna. Hela 88 procent av de studenter som har varit registrerade på enbart fristående kurser under perioden har registrerat sig för 90 högskolepoäng eller mindre. Relativt många – 46 procent – av de studenter som registrerat sig enbart på generella program är också registrerade för 90 högskolepoäng eller mindre. Hälften har dock varit registrerade för fler poäng (90,1–240,0). Bland studenter som har varit registrerade på både fristående kurser och generella program har den största andelen (52 procent) varit registrerade för 90,1–240,0 högskolepoäng. Relativt många – 38 procent – i denna grupp har också varit registrerade för mer än 240 högskolepoäng. Sannolikt läste en del studenter i denna grupp generella program och fristående kurser parallellt och har därför varit registrerade för mer än 30 högskolepoäng per termin.

Genomströmning i form av examensfrekvens och poängproduktion

Det kan förstås diskuteras hur genomströmning egentligen ska mätas (och vad begreppet egentligen betyder), men i tidigare uppföljningar har det framför allt handlat om examensfrekvens och studietider fram till examen. Av skäl vi redan redogjort för ovan är mått som innehåller examen som slutpunkt problematiska särskilt vad gäller studenter på fristående kurser men även till viss del vad gäller studenter på generella program.

För att ändå få någon slags uppfattning om genomströmning i termer av examensfrekvens inom dessa studieformer, har vi tagit fram examensfrekvensen för högskolenybörjare 2001/02 som någon gång t.o.m. 2007/08 varit registrerade för minst 180 högskolepoäng (tillräckligt för en kandidatexamen) enbart på fristående kurser, enbart på generella program eller på en kombination av de båda. Lägst är examensfrekvensen för de studenter som enbart varit registrerade på fristående kurser – 38 procent av de 2 800 studenterna har avlagt någon examen t.o.m. 2007/08. Högst är examensfrekvensen för studenter som enbart varit registrerade på generella program – 59 procent av de 1 200 studenterna har avlagt någon examen. Av de 12 700 studenter som varit registrerade på både fristående kurser och generella program avlade 51 procent

någon examen t.o.m. 2007/08.¹⁰ Könsskillnaderna är stora – kvinnorna har genomgående högre examensfrekvenser än männen.

Som konstaterats ovan är dock examensfrekvens ett relativt dåligt mått framför allt på de fristående kursstudenternas prestationer. Av det skälet har vi i vår uppföljning i stället valt att fokusera på avklarade poäng. Att mäta avklarade poäng inom ett visst tidsintervall är dock problematiskt. Det tar inte hänsyn till om den enskilde studenten studerar på del- eller heltid, och inte heller till vad avsikten med studierna är (hur många poäng man föresatt sig att klara). Avklarade poäng måste därför mätas i relation till hur många poäng studenterna faktiskt registrerar sig för. Som ovan beskrivits har vi därför i vår uppföljning inkluderat uppgifter om hur många poäng studenterna registrerat sig för under uppföljningsperioden. Genomströmning i denna uppföljning handlar alltså om hur stor andel av de poäng studenterna registrerat sig för som de faktiskt klarar av.

Det skapar emellertid nya frågor. Vad ska anses vara en ”god” genomströmning i detta avseende? Det är naturligtvis svårt att avgöra. I redovisningen nedan gör vi därför tre olika gränsdragningar – också för att det uppstår intressanta skillnader beroende på vilken gräns man drar. Vi redovisar andel studenter som klarat mer än 50 procent, mer än 80 procent och mer än 90 procent av de poäng de varit registrerade för.

Andel studenter (i procent) som klarat mer än 50, mer än 80 respektive mer än 90 procent av registrerade poäng.

Studieform	Andel avklarade poäng av registrerade		
	Mer än 50%	Mer än 80%	Mer än 90%
Enbart fristående kurser	61	45	40
Enbart generella program	70	53	44
Fristående kurser och generella program	88	58	33

Skillnaderna mellan de olika studieformerna varierar beroende på vilken gränsdragning som görs i termer av andel avklarade poäng. När man studerar andelar studenter som klarat mer än 50 procent av de poäng de registrerat sig för framstår studenter som varit registrerade på både fristående kurser och generella program som mest effektiva – hela 88 procent av dessa studenter har klarat mer än 50 procent av registreringspoängen. 70 procent av studenterna som varit registrerade på enbart generella program har klarat mer än 50 procent av de poäng de registrerat sig för, och för studenter registrerade på enbart fristående kurser är motsvarande andel 61 procent.

Men när man studerar studenter som klarat mer än 90 procent av de poäng de varit registrerade för, är gruppen som varit registrerade på enbart generella program mest effektiv – 44 procent av dessa studenter har klarat mer än 90

10. Det finns ett antal problem också med denna uppföljning, t.ex. att den bara inkluderar högskolenybjörjare från specifika läsår och att vi inte har någon information om byten av eller studieuppehåll från program, men det ger en ungefärlig uppfattning om studieformernas olikheter.

procent av poängen. Här är andelen lägst för studenter som varit registrerade på både fristående kurser och generella program – bara 33 procent har klarat mer än 90 procent av poängen, medan 40 procent av studenter som enbart varit registrerade på fristående kurser har klarat mer än 90 procent. Att andelen för studenter registrerade på en kombination av fristående kurser och generella program dels är så hög när det handlar om att ha klarat mer än 50 procent, dels sjunker så kraftigt när det handlar om att ha klarat mer än 90 procent, kan vara en effekt av att en del studenter i denna grupp sannolikt är registrerade på mer än 30 högskolepoäng per termin.

Det är genomgående en lägre andel studenter registrerade på enbart fristående kurser som klarat mer än 50 procent, mer än 80 procent och mer än 90 procent än studenter registrerade antingen på enbart generella program eller registrerade på generella program och fristående kurser. Det är möjligt att de två sistnämnda grupperna bör betraktas som en (generella programstudenter), men skillnaderna dem emellan som ovan konstaterats är inte ointressanta.

Vad bidrar till skillnader i avklarade poäng?

Att prestationerna skiljer sig åt bland studenter i olika studieformer (fristående kurs respektive generella program) är intressant, men det kan naturligtvis finnas andra faktorer som påverkar prestationerna både inom och mellan de olika studieformerna. I vår uppföljning har vi möjlighet att analysera skillnader i avklarade poäng med avseende på tre olika faktorer: antalet registrerade poäng, ålder och kön. Det finns förstås en mängd andra faktorer som skulle vara intressanta att ta hänsyn till i en fördjupad undersökning, såsom skillnader mellan inresande och svenska studenter, skillnader mellan studenter med olika social respektive etnisk bakgrund och skillnader mellan olika ämnen och olika lärosäten till exempel.

Avklarade poäng i relation till antal registrerade poäng

Antalet registrerade poäng är av intresse i denna uppföljning främst eftersom det sätter avklarade poäng i relation till någon slags avsikt – hur många poäng studenten faktiskt registrerat sig för. Men det kan förstås finnas skillnader mellan studenter som registrerat sig för olika många poäng. Nedan redovisas skillnader i andelar studenter som klarat mer än 80 procent av de poäng de registrerat sig för. Det gäller studenter som registrerat sig för högst 90 högskolepoäng, 90,1–240,0 högskolepoäng eller mer än 240 högskolepoäng på de olika studieformerna.

Andel studenter (procent), inom respektive studieform och poängintervall, som klarat mer än 80 procent av det antal poäng de varit registrerade för.

Studieform	Antal högskolepoäng man registrerat sig för		
	-90,0 hp	90,1-240,0	240,1-
Enbart fristående kurser	45	47	47
Enbart generella program	26	76	76
Fristående kurser och generella program	23	62	62

För studenter som varit registrerade enbart på fristående kurs är andelen avklarade poäng relativt stabil oavsett hur många poäng de registrerat sig för: 45-47 procent klarar mer än 80 procent av de poäng de registrerat sig för inom alla kategorier.

Av studenter registrerade på högst 90 högskolepoäng på enbart generella program eller på en kombination av fristående kurser och generella program är det låga andelar som klarat mer än 80 procent av de poäng de registrerat sig för – 26 respektive 23 procent. Däremot är det relativt höga andelar som klarar mer än 80 procent av de poäng de registrerat sig för av de studenter som varit registrerade för mer än 90 högskolepoäng på enbart generella program eller en kombination – 76 respektive 62 procent. Antalet registrerade poäng verkar alltså vara mer betydelsefullt för prestationerna bland program- än bland kursstudenter. Sannolikt beror det på att en del av studenterna som bara registrerat sig för högst 90 högskolepoäng på generella program har hoppat av programmen.

Avklarade poäng i relation till ålder

Hur är prestationer, i termer av avklarade poäng, kopplade till ålder? Nedan redovisas andelar studenter som klarat mer än 80 procent av de poäng de registrerat sig för i fyra olika åldersgrupper.

Andel studenter (procent), inom respektive studieform och åldersgrupp, som klarat mer än 80 procent av det antal poäng de varit registrerade för.

Studieform	Ålder			
	-20 år	21-24 år	25-34 år	35 år-
Enbart fristående kurser	36	36	39	52
Enbart generella program	55	54	53	49
Fristående kurser och generella program	61	60	50	51

Återigen syns skillnader mellan de olika studieformerna, fristående kurs respektive generella program (utom i den äldsta åldersgruppen). Skillnaderna mellan de olika åldersgrupperna är däremot ganska små. Den mest markanta skillnaden återfinns bland studenter som varit registrerade på enbart fristående kurs, där en högre andel av gruppen 35 år och äldre (52 procent) än av övriga åldersgrupper har klarat mer än 80 procent av de poäng de registrerat

sig för. Det är dock mer av en könsskillnad än en ålderskillnad. 70 procent av studenterna i denna grupp är kvinnor, och kvinnor presterar betydligt bättre än män, vilket visas nedan.

Avklarade poäng i relation till kön

Det finns stora könsskillnader nästan oavsett hur man definierar eller mäter genomströmning. Det gäller även när man tittar på avklarade poäng i relation till hur mycket studenten har registrerat sig för.

Andel studenter (procent), inom respektive studieform och fördelade på kön, som klarat mer än 80 procent av det antal poäng de varit registrerade för.

Studieform	Kön		Totalt
	Män	Kvinnor	
Enbart fristående kurser	35	50	45
Enbart generella program	43	62	53
Fristående kurser och generella program	49	64	58

Det är betydligt högre andelar kvinnor än män som klarat mer än 80 procent av de poäng de registrerat sig för inom alla studieformer. Det är 15 procentenheter större andelar kvinnor än män som klarat mer än 80 procent av de poäng de registrerat sig för i alla grupper. Kön är alltså en av de viktigaste förklaringarna till skillnader i prestationer mätt på detta sätt.

Slutsatser

Även om den uppföljning som gjorts inom ramen för vårt uppdrag snarast är att betrakta som en första ansats att precisera uppgifterna om studenter på generella program och på fristående kurser, är vi beredda att dra några slutsatser utifrån vår begränsade undersökning om mönster i dessa studentgrupper:

- Studenternas avsikter med studierna skiljer sig åt i de olika grupperna. De skiljer sig också åt inom gruppen studenter på fristående kurser.
- Prestationer (andel avklarade poäng i förhållande till poäng man registrerat sig för) skiljer sig åt mellan de olika studieformerna generella program och fristående kurser: en högre andel av studenterna på generella program klarar mer än 80 procent av de poäng de registrerat sig för än av studenterna på fristående kurser.
- Prestationer skiljer sig inte på något entydigt sätt mellan olika åldersgrupper.
- Prestationer skiljer sig mellan män och kvinnor; betydligt högre andelar av de kvinnliga studenterna än av de manliga klarar mer än 80 procent av de poäng de registrerat sig för. Det gäller bland studenter inom alla studieformerna (fristående kurs, generella program eller en kombination), oberoende av hur mycket man registrerat sig för och i alla åldersgrupper.

Den kanske viktigaste övergripande slutsatsen av vårt försök till uppföljning av studenter på fristående kurser och generella program är dock att det krävs bättre och mer kunskap om denna stora studentgrupp.

Slutsatser beträffande genomströmningsmått

Regeringens uppdrag till Höskoleverket är att utveckla mått för genomströmning som tar hänsyn till bl.a. olika studentgruppers avsikter med högskolestudier. Syftet är enligt uppdraget att få ett mer övergripande mått på effektiviteten i högre utbildning. Resultatet av vår undersökning såväl av examensfrekvens som av de studenter som inte tagit examen liksom av studietider visar att ett enda övergripande mått på genomströmning varken är meningsfullt eller lämpligt att använda. Såväl examensfrekvenser som studietider varierar mycket mellan olika yrkesexamensprogram, inte minst beroende på hur viktigt själva examensbeviset är. En enda uppgift – ett genomsnitt – för alla program skulle dölja det mesta av värdefull information som man får när man studerar varje program för sig. Att dessutom inkludera studenter som läser på generella program och fristående kurser i ett gemensamt genomströmningsmått är direkt olämpligt.

Examensfrekvens

Examensfrekvens är ett mått som är meningsfullt att använda för program eftersom studenter som påbörjar ett program kan antas ha för avsikt att studera fram till en examen. Examensfrekvens mäter hur stor andel som avlägger examen av dem som påbörjar ett program.

I vår undersökning har examensfrekvens använts enbart för yrkesexamensprogram eftersom det endast är för sådana program det finns en tydlig nybörjartidpunkt. Förutsättningen för att kunna använda detta mått även för generella program är att det finns en uppgift om när studenten är nybörjare på ett generellt program, vilket har saknats före läsåret 2007/08. I framtiden kommer vi att kunna redovisa examensfrekvenser även för generella program, men med den definition som sedan hösten 2007 används för nybörjare på generella program blir inte måttet jämförbart med examensfrekvens för yrkesexamensprogram. För detta krävs ytterligare utvecklingsarbete.

Examensfrekvens är alltså en kvot mellan examinerade och nybörjare. Många yrkesexamensprogram i högskolan är små, vissa mycket små, mätt i antal nybörjare per termin eller läsår. För dessa blir examensfrekvensen ett vanskligt mått om man mäter varje nybörjarkull för sig. Delar man dessutom upp nybörjarna i män och kvinnor består antalet nybörjare i många fall av endast ett fåtal individer.

Vi har därför valt att summera fyra nybörjarkullar vid beräkningen av examensfrekvens. Examensfrekvensen skiljer sig inte mycket från år till år och det är möjligheten att jämföra de olika utbildningarna som är det väsentliga. Hur

många nybörjarkullar man bör ha med i underlaget bör dock utredas vidare. Det är principen som sådan som vi velat lyfta fram.

Resultatet av måttet examensfrekvens är mest rättvisande för yrkesexamina som leder till legitimationsyrken, eftersom studenter som fullföljer sin utbildning inom dessa program med största sannolikhet tar ut sitt examensbevis. För övriga yrkesutbildningar kan vi inte automatiskt dra slutsatsen att låga examensfrekvenser innebär att studenterna inte fullföljt utbildningen.

I vår undersökning har vi rangordnat examina utifrån examensfrekvens. De examina som har en examensfrekvens på 80 procent och högre har vi betraktat som examina med hög examensfrekvens. De examina som har en examensfrekvens på mellan 70 och 80 procent har utgjort en mellangrupp, och examina med en examensfrekvens som är lägre än 70 procent har vi betraktat som examina med låg examensfrekvens.

Detta är ett enkelt och överskådligt sätt att mäta och presentera examensfrekvenser. Vi anser dock att en ytterligare undersökning behövs beträffande sådana utbildningar som har låga examensfrekvenser. Orsakerna till de låga examensfrekvenserna behöver kartläggas, dvs. *orsakerna till att studenterna inte avlägger aktuell examen*. Vi har undersökt detta för flertalet av examina med låg examensfrekvens och även för examina i mellangruppen, utifrån de uppgifter som kan hämtas ur universitets- och högskoleregistret. Undersökningen visar att orsakerna varierar mellan olika utbildningar. Betydelsen av sådan ytterligare kartläggning är särskilt tydlig när man studerar den utbildning som har den lägsta examensfrekvensen, nämligen högskoleingenjörutbildningen. För denna utbildning visar det sig att en förhållandevis stor andel av de studenter som inte avlagt examen ändå har varit registrerade på programmet under programmets alla terminer. Detta kan innebära att studenterna fullföljer utbildningen men inte tar ut högskoleingenjörsexamen. Då kanske inte effektiviteten är ett problem utan i stället är det (o-)benägenheten att ta ut examen som orsakar låga examensfrekvenser. Detta illustrerar således betydelsen av denna fördjupade information.

Studietid i examen

Måttet examensfrekvens behöver kompletteras med uppgift om studietid i examen. En metod att mäta bruttostudietider på ett enhetligt sätt, oberoende av poängomfattning i examen, är att ange bruttostudietiden som avvikelse från nominell studietid. Nominell studietid är detsamma som antalet poäng i varje examen. I vår undersökning har vi lanserat begreppet ”normalstudietid” som består av den nominella studietiden plus en termin. Skälet till detta är att bruttostudietiden i de flesta fall inkluderar en termin mer än den verkliga bruttostudietiden – dels pga. att registrets terminsavgränsning av höstterminen inte överensstämmer med den verkliga terminsavgränsningen, dels av andra administrativa skäl.

Problemet med denna extra termin som vanligtvis ingår i bruttostudietiden behöver hanteras vidare. Kan man lösa det problemet så att bruttostudietiden

blir rättvisande kan bruttostudietider redovisas som avvikelse från nominell studietid och inte som i denna rapport avvikelse från ”normalstudietid”.

Vår undersökning visar att av de studenter som har en bruttostudietid som överstiger ”normalstudietid” är det mindre än en procent som har varit registrerade på det aktuella programmet alla terminer. Det betyder att nettostudietiden i stort sett alltid sammanfaller med ”normalstudietiden”. Nettostudietidens avvikelse från nominell studietid i yrkesexamina, som de hittills redovisats, beror huvudsakligen på att många examina innehåller fler poäng än det antal som anges i examensbeskrivningen i högskoleförordningen.

Även beträffande studietider har vi särskilt undersökt orsakerna till dessa. Vi har betraktat de examina för vilka minst 80 procent av de examinerade har en bruttostudietid som är densamma som ”normalstudietid” som examina med korta studietider. Även här finns också en mellangrupp, men det är examina med långa studietider som behöver undersökas särskilt. Vi har i denna rapport undersökt fyra yrkesexamina med långa studietider – civilingenjörsexamen, högskoleingenjörsexamen, juristexamen och arkitektexamen.

Undersökningen visar att de långa studietiderna delvis beror på att studenterna inte är registrerade under examensterminen (vilket vi redan har visat) men inte heller terminerna direkt före denna. Studenterna återvänder alltså till programmet för att göra något prov och sedan ta ut sin examen eller enbart för att få sitt examensbevis. Sådana ”studieuppehåll” är egentligen inte uppehåll i studierna utan handlar mer om benägenheten att begära ett examensbevis. Inte helt förvånande visar undersökningen att det är vanligare inom högskoleingenjörsprogrammet än de övriga tre programmen att återvända för att endast ta ut ett examensbevis. Återigen tillför kompletterande uppgifter värdefull information till det relativt enkla måttet bruttostudietider.

Slutsatsen av undersökningen både vad gäller examensfrekvens och studietider är att de enklare måtten ger en relativt god information om genomströmning i de olika yrkesexamensprogrammen, men att det är viktigt att åtminstone vid enstaka tillfällen även ta reda på orsakerna till låg genomströmning, vilka kan hämtas ur universitets- och högskoleregistret.

Det finns nämligen ett problem med både måttet examensfrekvens och studietid i examen – båda måtten bygger på att studenterna efter avslutad utbildning verkligen tar ut en examen. Det är ett individuellt beslut från studentens sida att begära ett examensbevis, och detta är uppenbarligen inte alltid viktigt för den enskilda individen.

Generella program och fristående kurser

De mått som hittills använts för uppföljning av genomströmning är inte särskilt väl anpassade för uppföljning av studenter som läser på generella program och ännu mindre för uppföljning av studenter som läser på fristående kurser.

På grund av att studier på fristående kurser och program som leder till en generell examen är svåra att fånga och följa upp i statistiken är kunskapen om genomströmning (och även annat) för studenter i dessa studieformer ganska

bristfällig. Eftersom problemen med studentgruppernas varierande avsikter och med svårigheterna att avgränsa populationer är stora, har vi inte i denna rapport kunnat lansera någon entydig metod för att följa upp studenter på fristående kurser och generella program i genomströmningsavseende. Detta har inte heller efterfrågats explicit i uppdraget. Vad vi gjort inom ramen för detta uppdrag är att försöka få en något bättre bild av studiemönstren inom fristående kurser och generella program, för att förhoppningsvis kunna gå vidare med att utveckla sådana mått på genomströmning för dessa studenter som är bättre anpassade för deras studiemönster.

Sammanfattningsvis är det inte meningsfullt att följa upp studenter som läser på fristående kurser och på generella program med hjälp av de traditionella genomströmningsmått. Delvis har det att göra med att avsikterna hos studenterna är mer svårtolkade, delvis är det en effekt av att studentpopulationerna är statistiskt svårare att avgränsa än vad gäller studenter som läser på yrkesexamensprogram. Därför kan vi trots allt med stor säkerhet slå fast att det varken är meningsfullt eller önskvärt att redovisa *ett* enda mått och *en* enda uppgift för genomströmning för hela studentpopulationen.